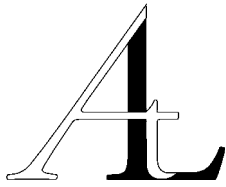

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X
e-I S S N 2 6 6 9 - 2 4 4 9

Archivum Lithuanicum 24

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 24

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2022

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA

PROF. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

PROF. HABIL. DR. *Pēteris Vanags* (kalbotyra / linguistics),
LATVIJAS UNIVERSITĀTE, RĪGA,
STOCKHOLMS UNIVERSITET

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Wiesław Wydra* (filologija / philology,
knygos istorija / book history),
UNIwersytet Adama Mickiewicza, POZNAŃ

Turiny (Contents)

Straipsniai (Articles)

Paulius V. Subačius

Tekstas kaip gyvatvorė o 9

Simon Fries

Über die Variation *būtų - būt* und
mūsų, jūsų - mūs, jūs bei Christian Donelaitis o 27

Ona Aleknavičienė

Lietuvių kalba kaip kalbos politikos objektas Prūsijos Karalystėje:
XVIII a. pradžios diskursas o 57

Birutė Kabašinskaitė

Rytų, vidurio ir Mažosios Lietuvos raštijos sandūros
1863, 1865 m. reformatų religinės didaktikos knygelėse o 103

Giedrius Subačius

Simono Daukanto 1846-ųjų *Pasakų Fedro* rankraščio ir spaudinio ortografija o 131

Jurgita Venckienė

Kazimiero Jauniaus marginalijos
Jono Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatikoje* (1901) o 187

Beata Bednarek

„Witaj, Ojczyzno!” – akcenty litewskie w lirykach
Franciszka Dionizego Kniaźnina zawartych w Rękopisie Puławskim o 217

Publikacijos (Publications)

Sondra Rankelienė

Teodoro Narbuto asmeninės bibliotekos fragmentas
Vilniaus universiteto bibliotekoje: nuosavybės ženklai, viršeliai
ir marginalijos kaip savininko asmenybės bruožų atskleidimo įrankis o 239

Reda Griškaitė

Motiejaus Valančiaus sudarytas retų lietuviškų knygų sąrašas o 319

Recenzijos (Reviews)

Aurelija Tamošiūnaitė

Recenzuojama: Tomasz Kamusella, *Words in Space and Time.*

Historical Atlas of Language Politics in Modern Central Europe, 2021 ○ 365

Rima Cicėnienė

Recenzuojama: Ilja Lemeškinas = Il'ja Lemeškin, *Pranciškaus Skorinos*

portretas 1522–2022 = Portrait de Francisk Skorina 1522–2022, 2022 ○ 373

Darius Staliūnas

Recenzuojama: Viktorija Šeina, *Savas svetimas dainius. Adamas Mickiewiczius*
lietuvių literatūros kanone (1883–1940), 2021 ○ 385

Roma Bončkutė

Recenzuojama: Dalia Jakaitė (sud., įv. str. ir koment.)

Ko mums šiandien trūksta? Povilo Višinskio publicistika, 2020 ○ 391

Jolita Mulevičiūtė

Recenzuojama: Diana Streikuvienė (sud., tekstų autorė)

Jonas Kazimieras Vilčinskis. Vilniaus albumas =

Jan Kazimierz Wilczyński. The Vilnius Album, 2021 ○ 399

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Roma Bončkutė

Konferencija „Jaunsvirlaukio akademija“, skirta S. Daukanto

229-osioms gimimo metinėms: *Jelgava ir Jaunsvirlaukis* ○ 409

Jurgita Venckienė

Lietuvių kalbos institutas, Vilnius

Kazimiero Jauniaus marginalijos Jono Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatikoje* (1901)

Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune saugoma Maironio (1862–1932) memorialinė biblioteka¹. Iš viso joje yra 795 vienetai įvairių leidinių: grožinės literatūros, religijos, įvairių mokslo sričių². Filologijos darbų yra 43, vienas iš jų – Petro Kriaušaičio slapyvardžiu pasirašyta Jono Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatika* (Tilžė, 1901; MLLM: MB 206³; toliau – *JaG*). Egzempliorius nuosavybės ženklų, išskyrus tik antspaūdą „Maironio literatūros muziejus“, neturi; jis defektinis, trūksta 83–86 puslapių – skyrelio „Keli žodžiai apie gramatikos rašybą“ (p. 83–84) ir „Gramatikos turinio“ (p. 85–86). Visame leidinyje yra pastabų, pabraukimų, įvairių ženklų. Apie Maironio biblioteką rašęs Vladas Žukas tarp kitų poeto turėtų lituanistikos darbų nurodė buvus *JaG* „su gausiais įrašais tekste“⁴, o Genovaitė Navašinskienė teigė, kad *JaG* pastabas rašęs pats Maironis: „[k]nygoje nemaža Maironio pastabų, rašytų pieštuku“⁵. Straipsnyje siekiama patikslinti pastabų autorystę, identifikuoti jų šaltinius, aptarti, kas *JaG* buvo komentuojama.

1. *JaG* MARGINALIJOS. Maironio bibliotekos *JaG* egzemplioriuje yra dvejopų marginalijų: skiriasi jų rašysena, rašymo priemonės – juodas rašiklis ir pieštukas, tad rašyta dviejų asmenų. Tai patvirtina ir jų rašymo intencijos, turinys, net išbraukimai ir pabraukimai (braukiant juodu rašalu linijos kreivos, o pieštuku – nubrėžta tiesiai, galbūt su liniuote).

1 Bibliotekos tyrėja Genovaitė Navašinskienė ją pavadino *darbine*, nes didelę dalį sudarančiuose mokslo ir religijos leidiniuose esama Maironio darbo pėdsakų: „išrašų, pabrauktų sakinių ir pastraipų, įrašytų pastabų“ (Navašinskienė 1990a, 186).

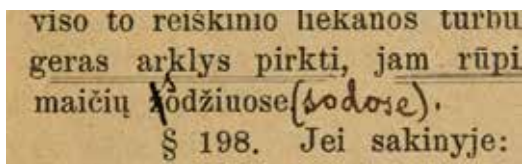
2 Navašinskienė 1990a, 186.

3 Į *Lietuvos bibliografiją* šis egzempliorius neįtrauktas (LB 2[1], 463). 2022 m. vasarą knyga publikuota Lietuvos integralioje

muziejų informacinėje sistemoje (https://mllm.limis.lt/detali-paieska/perziura/-/exhibit/preview/609990983?s_id=FRX14n6x-AonV0WVp&s_ind=3&valuable_type=EKSPONATAS). Nuoširdžiai dėkoju MLLM vyriausiajai fondų saugotojai Redai Rėklytei už gramatikos kopijas.

4 Žukas 1987, 29.

5 Navašinskienė 1990b, 690; taip pat žr. Navašinskienė 1990a, 191.

1 pav. JaG 72: taisymai juodu rašikliu;

MLLM: MB 206

1.1. JUODU RAŠIKLIU RAŠYTOS MARGINALIJOS. Marginalijų, rašytų juodu rašikliu, nėra daug – 11, tai smulkūs teksto taisymai ir pasikartojančio sakinio išbraukimas (JaG 32; žr. 1–2 pav.). Visi šie taisymai buvo suregistruoti JaG 87–88 klaidų sąrašė, pvz.: *samomąją* → *sakomąją* JaG 58; *smulkmeną prie kitų žodžių* → *prie kitų žodžių smulkmeną* JaG 58; *auksinio* → *áuksino* JaG 60; *mokoma* → *mokama* JaG 62; § 172 → § 173 JaG 62; *žodžiuose* → *sodžiuose (sodose)* JaG 72; *pasiskaityti* → *pasiskaityti*“ JaG 72; *Jis* → *Ji* JaG 76; *sugrįšti* → *sugrįžti* JaG 76; *Kebliuose visų stumdomas* → *Kebliuose budavau visų stumdomas* JaG 76. Taigi juodu rašalu JaG taisytos turbūt paties Jablonskio nurodytos korektūros klaidos, tiesa, ne visos – sąrašė jų kur kas daugiau.

Nors aptariamąsias marginalijas menkos – vos du kartus parašytas visas žodis, o kitais atvejais taisytos tik atskiros raidės, jų rašysena atrodo itin panaši į Maironio ir sutampa su jo turėtoje Kazimiero Jauniaus (1848–1908) *Lietuvų kalbos gramatikoje* (Sankt Peterburgas, 1911; MLLM: MB 212; žr. 3 pav.) esančiomis pastabomis⁶. Taigi labai tikėtina, kad įrašų juodu rašikliu autorius yra Maironis.

1.2. PIEŠTUKU RAŠYTOS MARGINALIJOS. Didžioji dalis tiriamo JaG egzemplioriaus marginalijų rašytos pieštuku. Jų autorius turėjo būti atidus ir labai susidomėjęs skaitytojas: ant viršelio, paraštėse, tarp eilučių jis rašė įvairių pastabų – taisyti, pildyti, tikslinti gramatikos tekstą, lygino su kitais indoeuropiečių ir lietuvių kalbotyros darbais. Neaiškias, klausimų keliančias vietas jis žymėjo klaustuku, ženklu <+> veikiausiai reiškė pritarimą, o <-> – nesutikimą su Jablonskiu (žr. 4 pav.). Visame tekste esama sakinių, jų fragmentų, žodžių, jų dalių, raidžių, pabrauktų viena ar dviem tiesiomis linijomis.

Analizuojant pieštuku rašytas marginalijas kilo abejonių dėl Maironio autorystės. Pirmiausia, rašysena skiriasi nuo Maironio. Svarbi ir ortografija – rašant pastabas vartoti Kazimiero Jauniaus rašmenys <ą>, <ę>, <į>, <ų>, <ų>, <u>, <ó>, <î>, <tš>, <!>, <š>, <ž> (žr. 5 pav.). Maironis, buvęs Jauniaus mokinys, kai kurias jo raides vienu ar kitu metu rašė⁷, bet daugumos tokių specialių rašmenų išlikusiuose rankraščiuose

⁶ Maironio rašysenos pavyzdžių yra ir *Pavasario balsų* skaitmeniniame archyve (<http://www.pb.flf.vu.lt>), taip pat knygoje *Mairo-*

nio lietuvių literatūros muziejus. Istorija ir rinkiniai, 2006.

⁷ Plačiau žr. Venckienė 2012, 191–208.

19. Jisai sakėsi buvęs jau beeinąs į miestą (= jisai sakė: „buvau beeinąs į miestą“), bet pradėję smarkiai lyti, ir turėjęs vėlei sugrįžti namolei. 20. Krapaičiai sakėsi būsią jau išmynę linus (= sakė: „būsime jau išmynę linus“) prieš šventes. 21. Jisai sakėsi jau būsiąs atsikėles, kai tu nueisiąs (= sakė: „jau aš būsiu atsikėles, kai tu nueisi“). 22. Jonelis sakėsi ir Baublių namuose esąs mylimas, buvęs mylimas (= Jonelis sakė: ir Baublių namuose esu mylimas, buvau mylimas“). 23. Jonelis tarėsi ir Baublių namuose būsiąs mylimas, jei netingėsiąs darbo dirbti (= tarė: „ir Baublių namuos būsiu mylimas, jei netingėsiu darbo dirbti“). 24. Senelis skundėsi būdaveš Kebliuose visų stundomas (= senelis skundžiamos sakė: „Kebliuose ^{būdavau?} visų stundomas“). 25. Jonas sakėsi buvęs pažeistas per Lenkmetį, bet paskui išgijęs (= Jonas sakė: „buvau pažeistas per Lenk-

2 pav. JaG 76: taisyimas juodu rašikliu;
MLLM: MB 206

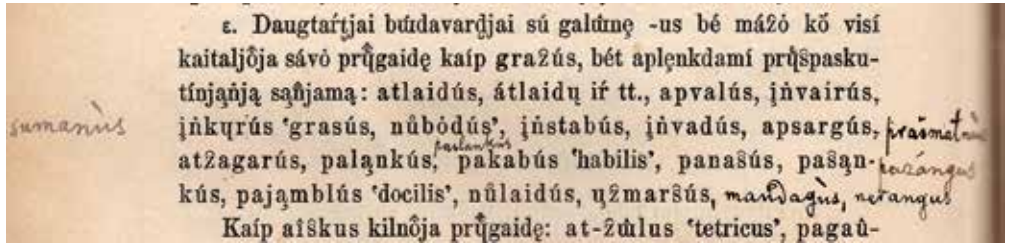
nevartojo⁸. Dar vienas dėmesį patraukęs dalykas yra tai, kad JaG pastabų pieštuku autorius preciziškai žymėjo šaltinius, tačiau niekur nenurodė Jauniaus *Lietuviško kalbomokslio* (Dorpatas, 1897; toliau – JaunK), nors akivaizdu, kad juo irgi rėmėsi; tik kai kur JaunK pažymėtas santrumpa *m.*, galbūt reiškusia ‘mano’. Be nuorodų į šaltinį parašėse užrašyti JaunK terminai *qngštósijos JaG 4, éftósjós JaG 4, patvirtinimo dalėlė JaG 18, sąñjama JaG 3, taršñjais JaG 1, turétójinjai JaG 24*.

Nustatyti pieštuku rašytų marginalijų autorių padėjo jų šaltinių paieška. Keletas JaG pastabose nurodytų leidinių rasta LNMMB Retų knygų ir rankraščių skyriuje, Kazimiero Jauniaus archyve: *Der indogermanische Akzent, ein Handbuch* von Dr. Herman Hirt [...] Verlag von Karl J. Trübner, 1895 (LNMMB RKRS: F 23 – 62); *Litauische Volkslieder und Märchen aus dem Preussischen und dem Russischen Litauen*, gesammelt von A. Leskien und K. Brugman, Strassburg, Verlag von Karl J. Trübner, 1882 (LNMMB RKRS: F 23 – 46); *O języku litewskim*, napisał Dr. Jan Karłowicz, 1875 (LNMMB RKRS: F 23 – 78); *Ostlitauische Texte mit Einleitungen und Anmerkungen*, herausgegeben von Anton Baranowski und Hugo Weber, Erstes heft, Weimar, Hermann Böhlau, 1882 (LNMMB RKRS: F 23 – 61). Šiose knygose yra marginalijų, rašytų ta pačia rašysena kaip JaG, pieštuku, tokie patys ir kiti žymėjimai – pabraukimai, kiti ženklai (<?, !, +, ->). Stasys Skrodenis šias pastabas skyrė Jauniui⁹. Įvertinus JaG ir minėtų knygų marginalijų rašysenos sutapimą, ortografiją, vartojamus terminus, pastabų stilistiką, komentuojamus ne tik lietuvių, bet ir senųjų indoeurpiečių kalbų faktus, taip pat kalbotyros šaltinių gausą, akivaizdu, kad Maironio bibliotekos JaG pastabos pieštuku rašytos ne Maironio, o Jauniaus. Paminėtina ir tai, kad Antano Baranausko ir Hugo Weberio *Ostlitauische Texte* turėjo ir Maironis, knyga išlikusi jo bibliotekoje¹⁰ (MLLM: LM 196). Joje yra Maironio pastabų, bet jų stilistika – rašysena, turinys – skiriasi nuo tiriamosios JaG pieštuku rašytų marginalijų.

⁸ Apie Maironio rašybą plačiau žr. Venckienė 2012, 191–208.

¹⁰ Navašinskė 1990a, 191; Navašinskė 1990b, 702.

⁹ Skrodenis 1972, 29–34.

3 pav. *JaunG* 98: Maironio pastabos;
MLLM: MB 212

Taigi Maironio bibliotekos *JaG* egzemplioriuje esančios pastabos rašytos dviejų autorių: juodu rašalu – veikiausiai Maironio, o pieštuku – Jauniaus. Kaip minėta, tiriamoji knyga neturi nuosavybės ženklų (tik paties muziejaus), tad neaišku, ar ji priklausė Maironiui, ar Jauniui. Atrodo tikėtiniau, kad tai Maironio egzempliorius, nes jis korektūros klaidas taisė rašikliu – taigi kaip savoje knygoje. Be to, *JaG* neįtraukta į Jauniaus knygų katalogą *Catalogus Librorum K. Jaunis*¹¹ (LNMMB RKRS: F 23 – 65; toliau – *CLJ*) (iš datuotų leidinių vėliausios į katalogą įtrauktos knygos, išėjusios 1906 m.).

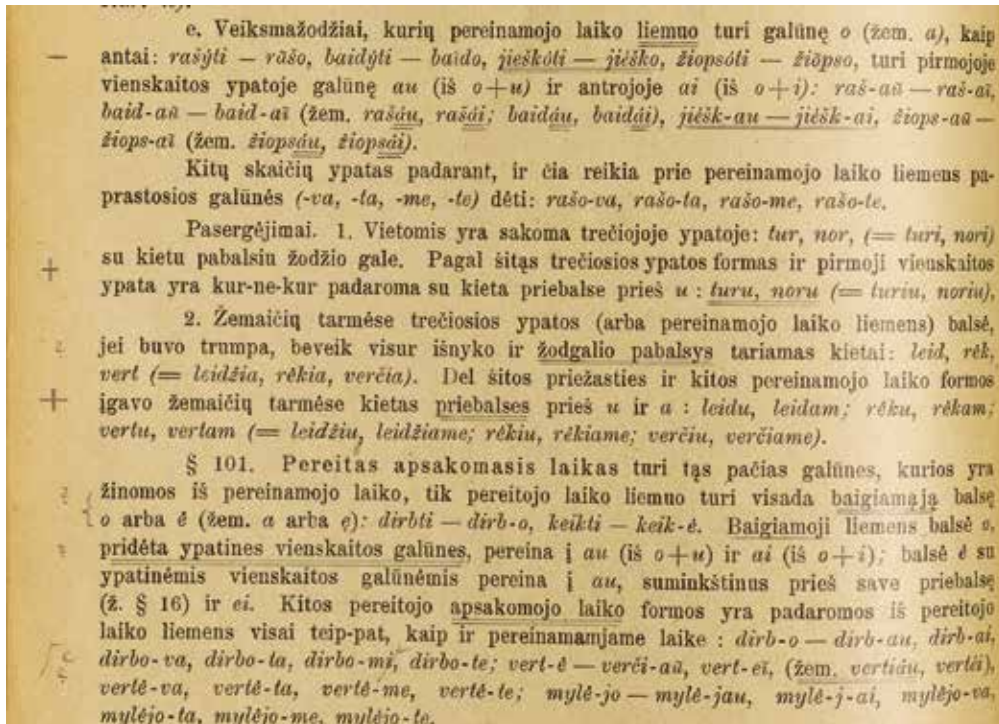
2. JAUNIAUS MARGINALIJŲ *JaG* ŠALTINIAI. *JaG* parašėse Jaunius santrumpomis pasižymėjo 29 kalbotyros (indoeuropeistikos ir lituanistikos), tautosakos, kitokios literatūros leidinius ir autorius, jie toliau aptariami abėcėlės tvarka. Vienas šaltinis liko nenustatytas: „PT. I, 111. 117“ (*JaG* 4). Be to, ne visai aišku, kas žymėta santrumpa „J. Schm.“ (*JaG* 29). Tikėtina, kad minimas vokiečių kalbininkas Johannesas Schmidtas (1843–1901)¹², tačiau neaišku, kokį jo darbą Jaunius turėjo galvoje. *CLJ* įrašytos dvi jo knygos: „Schmidt Johannes. Kritik der Sonantentheory. Weimar 1895. (Zusammengebunden mit Wiedemans Li[t]auische ‘Präteritum‘“ (*CLJ* 71v) ir „Schmidt Johannes. Die Pluralbildungen der indogermanischen neutra. Weimar 1889.“ (*CLJ* 72r).

JaG parašėse Jaunius ne kartą minėjo Karlo Brugmano (1849–1919) pavardę – rėmėsi jo ir Augusto Leskieno (1840–1916) leidiniu *Litauische Volkslieder und Märchen* (žr. 2.15). Tačiau Jaunius, komentuodamas paragrafą apie [ė, o] tarimą tarmėse, užrašė kito jo darbo santrumpą: „v-ošká (Brugm G[T]).“ (*JaG* 5). Iš ne visai aiškiai užrašytos santrumpos tegalima bandyti spėti, kad galbūt remtasi jo penkių tomų veikalu *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (1886–1893).

2.1. ANTANAS BARANAUSKAS, ЗАМѢТКИ О ЛИТОВСКОМЪ ЯЗЫКѢ И СЛОВАРЬ (SANKT PETERBURGAS, 1898). Dažniausiai Jauniaus minėtas darbas –

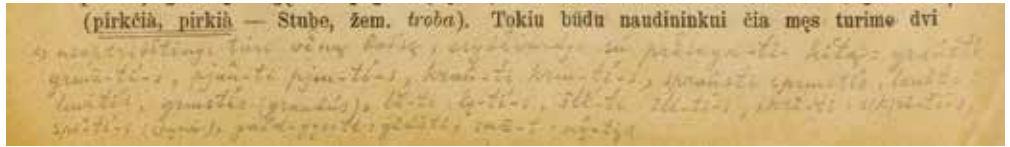
¹¹ Apie Jauniaus knygų katalogą žr. Steponaitienė 2012, 166–167.

¹² LNMMB Jauniaus archyve saugomas Jauniaus laiškas Johannesui Schmidtui (LNMMB RKRS: F 23 – 4).

4 pav. JaG 36: Jaunias ženkliai <+, -, ?> paraštėje;
MLLM: MB 206

Antano Baranausko (1835–1902) *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь* (toliau – *BarZ*). Šis darbas įtrauktas į Jaunias knygų katalogą (žr. *CLJ* 6v). *JaG* 3 Jaunias nurodė autorių ir sutrumpintą pavadinimą: „A. Baranowski, Замѣтки о лит. яз. и слов. СПб. 1898“, o toliau komentuodamas dažniausiai vartojo santrumpą „Bar. Зам.“, taip pat „A. Bar. (Зам.)“, „A. Bar. (Зам. о лит. яз.)“, „В. Зам.“, „Bar. З.“, „Бар. З.“, „Зам.“, „Зам. о лит. яз.“, „Заметки“. *BarZ* Jaunias rėmėsi 28 kartus: viršelyje, p. 1, 3(2×), 4, 5(3×), 6, 7, 10, 14(6×), 15(2×), 16, 19, 29, 39, 40, 51, 52(2×), 57. Iš šio darbo jis išsirašė pavyzdžių (plg. *JaG* 5 prie [ie] <ie> – „Bar. Зам. 49: cienià, zowieskai; 70 sq. wiedro; cziēlas 39; krienas 48. wiernas 27. 30. griēkas 58“), papildė paradigmas (pvz., prie *JaG* 14 o kamieno daiktavardžių voc. sg. galūnių *-e*, *-ė*, *-iė*, *-i*, *-ų* prirašė *-ai*: „Зам. 38: зв. ragè, rāgai“), rėmėsi taisydamas terminus (pvz., *suminkštinamas* [ženklelis] → *suminkštinimo*, „Зам. 39“ [*JaG* 6]), patvirtino Jablonskio duomenis (plg. prie *mėšlai* [iš **mėž+slai*] *JaG* 7 prirašyta „Bar. Зам. 48“, o *BarZ* 48: „mészlas вm. méž-slas“), parodė skirtumus (pvz., *JaG* 14–15 iness. sg., pl. m. galūnėje rašoma *-e*, o *BarZ* „ragè Зам. 38. wėje, kraujè, ibid.; kelujè 38.“; „Зам. 54: geramè arklyjè, gerūsè arklūsè“; „warpūsè Зам. 33“; „Зам. о лит. яз. 26: gerūsè daiktūsè, akųсè, 65: wisūsè, daiktūsè“).

5 pav. JaG 70: Jaunius rašmenys <ą>, <ę>, <į>, <ų>, <u>, <ī>, <š>, <ž>;

MLLM: MB 206

2.2. ANTANAS BARANAUSKAS, HUGO WEBER, *OSTLITAUISCHE TEXTE* (VEIMARAS, 1882). Baranausko ir Weberio (1832–1904) *Ostlitauische Texte* (toliau – OT), turėtą savo bibliotekoje (žr. CLJ 53r), Jaunius irgi minėjo dažnai – 24 kartus (p. 3[3×], 4[3×], 5, 14[5×], 15[4×], 19, 27[2×], 40, 51, 52[2×], 56[2×]). Pirmą kartą užrašė ilgėlesnį pavadinimą su leidimo metais: „Bar. Ostlit. Texte (1882)“, toliau – „Bar. OT.“, „OT.“ OT išspausdinto *Anykščių šilelio* medžiagą Jaunius žymėjo santrumpa „An. Š.“, „Aš“, nurodė eilutės numerį. Su OT išspausdintu *Anykščių šileliu* sietinas ir be nuorodos užrašytas pavyzdys *ūgōs įssiŕpen* (JaG 77), plg. *ūgās iszziŕpusiās* acc. pl. OT 5.

2.3. JONAS BASANAVIČIUS, *ISZ PRIEŽASTIES ATRADIMO LIETUVOJE RASZYTŲ AKMENS* (TILŽĖ, 1885). Basanavičiaus knyga *Iš priežasties atradimo Lietuvoje rašyto akmens* Jaunius paminėjo komentuodamas terminą *garsas*: „Basanavųtšjus, Isz priežasties atradimo Lietuvoje raszyto akmens (Tilžeje, 1885), 13: *garsmas*“ (JaG 1). Ši knyga taip pat įrašyta į Jaunius knygu katalogą (žr. CLJ 7r).

2.4. JONAS BASANAVIČIUS, *OŠKABALIUN DAINOS* (TILŽĖ, 1884). Jono Basanavičiaus (1851–1927) *Oškabalių dainos* JaG Jaunius paminėjo tris kartus (p. 37, 40, 42), nurodė sutrumpintą pavardę „Basan.“, ir pavadinimą: „Od.“, „O[z]k D“, „Ožk. d.“ Pasižymėtos Basanavičiaus vartotos veiksmažodžių formos: praes. („Basan. Ožk. D. VIII, 64: asi“ [JaG 37]), fut. („Basan. Od. -su: pasigeresu 5; sesu 8, aisu 11, dūsu 25, 26. -ste: neb’matys’te 7“ [JaG 40]) ir cond. 2 („Basan. O[z]k. D. 20 [dukrele] but nusi-pirkus“ [JaG 42]).

2.5. OTTO BÖHTLINGK, RUDOLPH ROTH, *SANSKRIT-WÖRTERBUCH 3* (SANKT PETERBURGAS, 1861). Komentuodamas neveikiamosios rūšies dalyvių vartosenos pavyzdžius, Jaunius pasižymėjo sanskrito pavyzdį: „Sansk. idam ēšām ḡagdham ‘dies ist der Ort, wo sie gegessen haben’“ (JaG 77) iš Otto Böhlingko (1815–1904) ir Rudolpho Rotho (1821–1895) *Sanskrito žodyno*: „Otto Böhlingk und Rudolph Roth“. Septyni šio žodyno tomai (išėjo aštuoni) įrašyti ir į Jaunius knygu katalogą (žr. CLJ 6r).

2.6. [SIMONAS DAUKANTAS,] *PRASMAĻOTINŲ KAĻBŌS, PARASZĘ* K. W. MYLE (SANKT PETERBURGAS, 1837). Reaguodamas į Jablonskio teiginį apie [d, t]

virtimą afrikatomis ir jų užrašymą <či (tši), dži>, Jaunius užsirašė Simono Daukanto (1793–1864) veikalą: „Myle (= Daúg-kąnta-s), Prasma Lotinú kalbôs, Petrap. 1837, 12²⁾“ ir išsirašė citatą: „... asz pagal̃ iũ (sc. Žemaitiũ) szwentoses walodôs cze raszisëu weitoie czio, tio.“ (JaG 6).

2.7. MIKALOJUS DAUKŠA, *POFTILLA CATHOLICKA* (VILNIUS, 1599). Jaunius pavyzdžius iš Mikalojaus Daukšos (1527–1613) darbų minėjo 6 kartus (p. 10, 14, 31, 39, 56, 71), žymėjo sutrumpintą ar visą pavardę: „Daugš.“, „Daúgšô“. *Postilė* (toliau – DP) paminėta tik kartą: „Daugš. Postilla.“ Tikėtinausia, kad šiuo darbu Jaunius rėmėsi visais atvejais, net ir kai veikalas nenurodytas, nes Jauniaus pastabose minėtos formos yra ir DP: *daugi* JaG 56, plg. *daugi* DP 194₃₆; *laĩd̃ja* JaG 31, plg. *laĩd̃zia* DP 585₂₇; *ne-pri-eja-mas* JaG 39, plg. *ne priėĩemoi šwiesĩbei* DP 2₅₁; *pėlyš* f. pl. JaG 10, plg. *tomis pėlumis* DP 86₁₇; *Žmũ: du žmũne* JaG 14, plg. *žmũ* DP 386₃₄; *Du žmũne* DP 313₁₉.

2.8. LEOPOLD GEITLER, *LITAUISCHE STUDIEN* (PRAHA, 1875). Leopoldo Geitlerio (1847–1885) *Litauische Studien* įtraukta į Jauniaus knygų katalogą (žr. CLJ 27v). Jaunius šį darbą pasižymėjo komentuodamas JaG 2-osios linksniuotės instr. sg. galūnę -a: „Geitl. 56“ (JaG 14). Nors veikalo pavadinimo nenurodė, aišku, kad galvoje turėjo šį leidinį – jo p. 56 kaip tik ir aptariama instr. sg. rašyba.

2.9. HERMAN HIRT, *DER INDOGERMANISCHE AKZENT* (STRASBŪRAS, 1895). Komentuodamas JaG tvirtapradžių dvigarsių su [i, u] kirčiavimą, Jaunius pasižymėjo kelias pavardes, tarp jų – ir „Hirt“ (JaG 5). Konkretaus Hermano Hirto (1865–1936) darbo jis nenurodė, tik puslapį – „91“. Tikėtinausia, kad galvoje turėtas veikalas *Der indogermanische Akzent* – ši knyga įtraukta į Jauniaus knygų katalogą (žr. CLJ 30r), išlikęs Jauniaus bibliotekos egzempliorius dabar saugomas LNMMB RKRS (F 23 – 62), o jos p. 91 ir rašoma apie kirčiavimą bei duoti lietuvių kalbos pavyzdžiai *miltai, tiltas*.

2.10. ANTANO JUŠKOS DARBAI. JaG 4 nurodyta, kad „Žodžiuose: *kiaūlė, siaūras, biaurūs, piáuti, piūklas* ir t. t. *i* po *k, s, b, p* yra ne balsė, bet suminkštinimo ženklas“. Jaunius čia pasižymėjo, kad Juška minkštumą žymėjo kitaip: „Júškôs 1 (bé spũgėljò)“ (JaG 4). Priebalsių minkštumas žymėtas ženklu <ı> Antano Juškos (1819–1880) dainų rinkiniuose *Литовскія народныя пьсьни* (Sankt Peterburgas, 1867; plg. „смягчительный знакъ ı“ 3); *Liėtuviškos dajnos* (Kazanė, 1878); *Svotbinė réda velũnũjũiu liėtũviu* (Kazanė, 1880; plg. „Žėnklėlis ı [i be šlakėlu] ne išrejšk ne-jókį bálsą, o dévimas yra tik dėl sumĩnkštĩnima sámbalsiu: skálbĩa, vérpĩa, dėngĩa, braúkĩa, áudžia“ 112); *Liėtuviškos dájnos* (Kazanė, 1881), taip pat Jauniaus bibliotekoje buvusiuose *Liėtuviškos dájnos* (Kazanė, 1880; LNMMB RKRS: F 23 – 56) ir *Liėtuviškos svotbinės dájnos* (Sankt Peterburgas, 1883; LNMMB RKRS: F 23 – 55)¹³. Du pastarieji leidiniai įrašyti ir į Jauniaus knygų katalogą (žr. CLJ 34r–34v).

¹³ Skrodenis 1972, 32–33.

2.11. [JONAS JUŠKA,] *KALBOS LĒTUVISZKO LĒŽUVŪ IR LĒTUVISZKAS STATRASZIMAS ARBA ORTOGRAPIJA* (SANKT PETERBURGAS, 1861). Jono Juškos (1815–1886) *Kalbas lietuviško liežuvio* (leidinys įrašytas į CLJ 36r) Jaunius paminėjo tris kartus, užrašė pavardę „J. Juška“ ir pavadinimo santrumpą: „k. l. l.“, „K. l. l.“ Šis darbas paminėtas prie terminų *kirtis* JaG 3 ir *suminkštinamasis [ženklelis]* JaG 6, taip pat komentuojant teiginį, kad skoliniams užrašyti reikalinga raidė <f> – Juška esą vertėsi su <p>: „porma (J. Juška, K. l. l. 54), pormas (ib. 43), porma (ib. ib.)“ (JaG 3).

2.12. JAN KARŁOWICZ, *O JĘZYKU LITEWSKIM* (KROKUVA, 1875). Jano Karłowicziaus (1836–1903) knyga *O języku litewskim* turėta Jauniaus bibliotekoje, įrašyta į Jauniaus knygų katalogą (žr. CLJ 36r), egzempliorius su Jauniaus pastabomis saugomas LNMMB RKRS (F 23 – 78). JaG Jaunius užsirašė autoriaus pavardę ar santrumpą „Karł.“ ir pavadinimo santrumpą „O. j. l.“, „O. j. lit“. Knyga paminėta tris kartus: viršelyje ir p. 29(2×).

2.13. FRYDRICHAS KURŠAITIS, *GRAMMATIK DER LITTAUISCHEN SPRACHE* (HALĖ, 1876). Frydricho Kuršaičio (1806–1884) *Grammatik der littauischen Sprache* (toliau – KG) įrašyta į Jauniaus knygų katalogą (žr. CLJ 36r). JaG marginalijose KG minima 4 kartus: „Kurš.“, „Kurš. Gr.“, „Kurš. k.“, „Kurš. kalbôm.“

JaG 18, prie pastabos, kad būdvardžių šauksmininkas nesiskiria nuo vardininko, Jaunius pasižymėjo jo šaltinį – „Kurš. Gr. § 760“, plg. „Der Vocativ ist beim Adjectiv überall Masc. und. Fem., Sing., Plur. Dual in allen Steigerungsstufen wie auch bei allen adjectivischen Wörtern [...] ohne Ausnahme gleich dem Nominativ“ (KG 214). JaG 42 veiksmožodžių tariamosios nuosakos paradigmoje Jaunius pasibraukė 2 sg. formas *sùktum (-tumei)* ir pasižymėjo KG § 1158, kuriame aptariama tariamosios nuosakos formų vartoseną tarmėse.

Prieveiksmio skyrelyje yra dvi Jauniaus nuorodos į KG. Jablonskio *didžiai* adv. papildyta KG variantu: „Kurš. k. § 795: dídėi“ (JaG 55), plg. *did-ėĩ* KG 220, o aukščiausiojo laipsnio pavyzdys *geriausiai* – trumpesne KG forma: „Kurš. kalbôm. § 798: gerjaūs: gerjaūs“ (JaG 55), plg. „*geriaūs* ‘am besten’ und *geriaūs* ‘besser’“ (KG 221).

2.14. DANIELIUS KLEINAS, *COMPENDIUM LITVANICO-GERMANICUM* (KARALIAUČIUS, 1654). Danieliaus Kleino (1609–1666) pavardę JaG pastabose Jaunius paminėjo vieną kartą: „Klein: búvuse“ (JaG 38). Veikalo nenurodė, bet iš pavyzdžio, užrašyto prie JaG dalyvių preterito dviskaitos *ėšava búvousiu*, aišku, kad remtasi *Kompendiumu*, plg. *Efwa buwufu / fe* 98₂₇.

2.15. AUGUST LESKIEN, KARL BRUGMAN, *LITAUISCHE VOLKSLIEDER UND MÄRCHEN AUS DEM PREUSSISCHEN UND DEM RUSSISCHEN LITAUEN* (STRASBŪRAS, 1882). Leskieno ir Brugmano *Litauische Volkslieder und Märchen* (toliau – LV) Jaunius turėjo savo bibliotekoje, knyga įrašyta į Jauniaus knygų katalogą (žr. CLJ 39r), egzempliorius su jo pastabomis yra saugomas LNMMB (LNMMB RKRS: F 23 – 46).

Komentuodamas *JaG* Jaunius rėmėsi tik *LV* Brugmano dalimi – visur nurodė jo pavardės ir veikalo pavadinimo santrumpą „Br.“, „Brug.“ ir „Brugm.“ ir „Lit. Vl. u. M.“, „Lit. VluM.“, „LVluM“, „Lit. Volksl. u. M.“, „VluM“. Darbas paminėtas 13 kartų. Brugmano pavyzdžius Jaunius užrašė savo ortografija, pvz.: „Garljav. būtša“ (*JaG* 39), plg. *búčž, búcze* VL 283; „jųškau: jšškôt“ (*JaG* 5), plg. „jėszkau wie jýaszkau [...] jėszkót wie jászokót“ VL 282; „Garl. tęp, k[ă]p, šép“ (*JaG* 56), plg. „Neben *teip* und *kaip* auch *tęp* (*tăp*) und *kăp*“ (VL 284).

2.16. WSEWOLOD MILLER, „UEBER DEN LETTO-SLAVISCHEN INFINITIV“. Wsewolodo Millerio (1848–1913) straipsnis „Ueber den letto-slavischen Infinitiv“ buvo išspausdintas 1876 m. leidinyje *Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung auf dem Gebiete der arischen, celtischen und slawischen Sprachen* 8 (p. 56–174). *JaG* Jaunius pasižymėjo Millerį ir leidinį: „Ws. Miller (Beit. z. vgl. sprachf. VIII, 165 sq.)“, „Ws. Miller (Beitr. z. vgl. sprachf. VIII, 169)“ arba tik „Miller ib.“ Ši darbą Jaunius paminėjo 8 kartus: p. 71(5×), 72(3×). Labai tikėtina, kad jis turėtas galvoje ir komentuojuant teiginį „Nuo nereiškiamųjų formų *mirti, žinoti, versti...* reikia atskirti tuo pačiu vardu vadinamos formas – *mirte, žinote, verste...* (šaukte šaukia, plaukte plaukia, *mirte* numirsite)“ (*JaG* 29). Jaunius čia užsirašė „Зам. 68,7; + Ws. Miller + J. Schm. + Karłowicz (O. j. lit. 176)“ (*JaG* 29), o minėtame Millerio straipsnyje taip pat rašoma apie būdinius, duoti pavyzdžiai *degtė dega, szoktė szoko* 172.

2.17. WSEWOLOD MILLER, FILIP FORTUNATOV, ЛИТОВСКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ (MOSKVA, 1873). Millerio ir Filipo Fortunatovo (1848–1914) rinkinį *Lietuvių liaudies dainos* Jaunius turėjo – tai liudija Jauniaus knygų katalogas (žr. *CLJ* 39r). *JaG* ši leidinį jis paminėjo du kartus – nurodė pilną leidinio pavadinimą: „Литовскія народныя пѣсни, собранныя Всеv. Миллеромъ и Ф. Фортунатовымъ Москва, 1873“ (*JaG* 46) ir užsirašė „Fortunatov, Лип. № 1, 3“ (*JaG* 42), t. y. *Л[итовскія] н[ародныя] п[ѣсни]*, 1-osios dainos 3-ias stulpelis.

Jaunius pasižymėjo tariamosios nuosakos formas ir išsirašė pavyzdį Millerio ir Fortunatovo rinkinio: „Kad nejudyt, neprabudyt“ (*JaG* 42), plg. „Кад не јудит лелијелѣс, || Не прабудит мергялѣс“ 14. Taip pat komentavo sangažines formas su *-si* ir *-s*: prie *sùksiuos* (*i*) parašė „кялсус (kałsiu-s) = прусско-литовск. келсіу[c]“ (*JaG* 46).

2.18. JAN ROZWADOWSKI, „DER LITAUISCHE AKZENT IN DER ‘UNIVERSITAS LINGUARUM LITUANIAE‘“. Jano Rozwadowskio (1867–1935) straipsnis „Der litauische Akzent in der ‘Universitas linguarum Lituaniae‘“ išspausdintas 1897 m. leidinyje *Indogermanische Forschungen* 7 (p. 233–270). Jaunius jį paminėjo *JaG* 5: „item Rozwad. (IF. VII, 265)“. Čia pasižymėta, kad Rozwadowskis taip pat kaip *JaG* <i, u> tvirtapradžiuose skiemenyse žymėjo akūtu.

2.19. FERDINAND DE SAUSSURE, „À PROPOS DE L’ACCENTUATION LITUANIENNE (INTONATIONS ET ACCENT PROPREMENT DIT)“. Ferdinando de Saussure’o (1857–1913) straipsnis apie lietuvių kalbos kirčiavimą „À propos

de l'accentuation lituanienne (Intonations et accent proprement dit)" pasirodė 1894 m. leidinyje *Mémoires de la Société de linguistique de Paris* 8 (p. 425–446). Jaunius jį paminėjo vieną kartą, sutrumpintai nurodydamas leidinį: „Mém. d. l. s. d. l. d. P. VIII, 426“ (*JaG* 3). Čia jis komentavo *JaG* skyrelyje apie kirčio ženklus vartojamą terminą *skiemenyys*: „Sed Ferdinando de Saussure recte inducit ‘segmenta intonabilia’“ (*JaG* 3).

JaG 5 prie teiginio apie tvirtapradžiuose dvigarsiuose esančių [i, u] kirčiavimą greta kitų autorių taip pat paminėtas „F. de Saussure“, tačiau veikalas nenurodytas ir jo nuomonė nedetalizuota. Jau minėtame straipsnyje Saussure’as [i, u] tvirtapradžiuose skiemenyse žymėjo akūtu, plg. *kúrpė* 430, *šilti* 430, kaip ir *JaG*.

2.20. KONSTANTINAS SIRVYDAS, *DICTIONARIUM TRIUM LINGVARUM* (VILNIUS, 1713). Zigmo Zinkevičiaus teigimu, XIX a. indoeuropiečių prokalbės tyrėjams Sirvydo žodynas tapo „vienu iš pagrindinių šaltinių senosios lietuvių raštų kalbos leksikai pažinti. Iš jo lietuviški žodžiai greit pateko į didžiuosius indoeuropeistikos veikalus, lyginamąsias gramatikas, etimologinius žodynus“¹⁴. Šis žodynas įtrauktas į Jauniaus knygų katalogą (žr. *CLJ* 71r), tačiau tarp išlikusių Jauniaus bibliotekos knygų jo nėra.

JaG Jaunius Sirvydo žodyną paminėjo vieną kartą, užrašė „Širv. Žodųn.“ (*JaG* 15). Tikėtinausia, kad Jaunius rėmėsi turėtu 1713 m. žodyno leidimu. Komentuodamas priebalsinio kamieno dat. sg. f. galūnę, *JaG* 15 užrašė „moteri (Širv. Žodųn. 395, a, 23)“, o šio leidimo p. 395, pirmoje skiltyje, 20–23 eil. rašoma: „Dotalium, donum nuptiale uxori à morito datum. *Dowana wiro moteri duota*“. Kituose išlikusiuose leidimuose p. 395 tokio pavyzdžio nėra.

Sirvydą Jaunius paminėjo ir *JaG* 39, tačiau nenurodė nei leidinio, nei puslapio: „Širv. ejunt“, todėl sunku pasakyti, ar ir čia rėmėsi tuo pačiu žodynu. Forma *eiunt* galėtų būti išrašyta iš *Punktų sakymų*, plg. *eiunt* I 195₃¹⁵.

2.21. WILHELM STREITBERG, *URGERMANISCHE GRAMMATIK* (HEIDELBERGAS, 1896). Wilhelmo Streitbergo (1864–1925) *Urgermanische Grammatik* įtraukta į Jauniaus knygų katalogą (žr. *CLJ* 72r). Jaunius ją citavo *JaG* 14: „Streitberg, Urg. Gr.“ Čia komentauta 1 linksniuotės inesyvo galūnė ir pasižymėta Streitbergo pateikta forma: „suffixloser Lokat. tílte.“

JaG 5, paragrafo apie tvirtapradžių dvigarsių su [i, u] kirčiavimą parašėteje, Jaunius užsirašė tik pavardę „Streitberg“, bet nenurodė nei veikalo, nei puslapio (kaip ir Saussure’o atveju). Tikėtina, kad jis turėjo galvoje *Urgermanische Grammatik*, plg. joje duotus lietuvių kalbos pavyzdžius: *pírmas* 223, *sūnúms* 247, *tílte* 184, *tríms* 244.

2.22. WILHELM STREITBERG, *GOTISCHES ELEMENTARBUCH* (HEIDELBERGAS, 1897). Prie *JaG* paminėtos *dativus absolutus* konstrukcijos Jaunius pasižymėjo Streitbergo *Gotisches Elementarbuch* ir išsirašė pavyzdį iš p. 124: „Streitberg, Got. Ele-

¹⁴ Zinkevičius 1988, 253.

¹⁵ Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų* (1629–1644), 2021.

mentarb., § 257: Dat. absolut., sitandin than imma ana stauastola insandida du imma gens Matth. 27, 19¹⁶." (*JaG* 80). Ši Streitbergo darbą Jaunius irgi turėjo, jis įrašytas į jo knygų katalogą (žr. *CLJ* 72r).

2.23. AUGUST SCHLEICHER, КРАТКИЙ ОЧЕРКЪ ДОИСТОРИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ СЪВЕРОВО-ВОСТОЧНАГО ОТДѢЛА ИНДО-ГЕРМАНСКИХЪ ЯЗЫКОВЪ (SANKT PETERBURGAS, 1865). Augusto Schleicherio (1821–1868) darbą apie indogermanų kalbas Jaunius turėjo savo bibliotekoje (žr. *CLJ* 72v). Paminėjo jį vieną kartą. Jablonskio pasirinkimą, kad „šitos gramatikos kalba bus ‘paprastoji suvalkiečių tarmė’“ (*JaG* 2), Jaunius, laikęsis polifonetizacijos principo rašte derinti tarmes¹⁷, pakomentavo Schleicherio žodžiais: „‘оборванное и измѣненное состояніе звуковъ’ (Шлейхеръ, Краткій Очеркъ доист. ж. с. – вост. отд. и. – 2 языковъ, прил. къ VIII-му т. Зап. Имп. Ак. Н., СПб. 1865. стр. 23).“ (*JaG* 2).

2.24. UNIVERSITAS LINGUARUM LITVANIAE [...] 1737. [...] DENUO EDIDIT INDICEM VERBORUM ADIECIT IOANNES ROZWADOWSKI (KROKUVÁ, 1896). *JaG* anonimiņę 1737 m. gramatiką *Universitas linguarum Lituaniae* Jaunius paminėjo vieną kartą: „Universitas linguarum Lituaniae. Vilnae 1737“ (*JaG* 3). Pastaboje pasižymėta, kad *JaG* terminas *skiemuo* vartotas ir šiame veikle. Tikėtina, kad Jaunius turėjo Rozwadowskio perleistą gramatiką, nes, Skrodenio duomenimis, būtent ją minėjo kitų knygų marginalijose¹⁸. *CLJ* nedetalizuota, kokį leidimą turėjo Jaunius, plg.: „Universitas linguarum Lituaniae in principali ducatus ejusdem dialecto grammaticis legibus circumscripta etc. Vilnae. 1737.“ (*CLJ* 81r).

2.25. PETR PEREVLESKI, ГРАММАТИКА СТАРОСЛАВЯНСКАГО ЯЗЫКА (SANKT PETERBURGAS, 1856). *JaG* Jaunius pasižymėjo *dativus absolutus* konstrukcija ir parašėje užsirašė nuorodą į Petro Perevleskio (1815?–1866) slavų kalbos ar kalbų gramatiką: „Перевльскій (Гр. сл. яз. 93 sq.) дошедьшоу же времени браку, яви са ... архангелъ Михаилъ.“ (*JaG* 80). Iš pavadinimo santrumpos galima spręsti, kad jis naudojosi Perevleskio *Senosios slavų kalbos gramatika*. Ji buvo išleista 1852 ir 1856 metais, o 1862-aisiais pasirodęs papildytas leidimas pavadintas *Славянская грамматика съ изборникомъ*. 1856 m. leidime *dativus absolutus* konstrukcija aptariama p. 246, čia yra ir Jauniaus išsirašytas pavyzdys: „Дошедьшоу же врѣмени бракоу, ави са [...] архангелъ Михаилъ“.

2.26. WIKTOR PORZEZINSKI, КЪ ИСТОРИИ ФОРМЪ СПРЯЖЕНИЯ ВЪ БАЛТИЙСКИХЪ ЯЗЫКАХЪ (MOSKVA, 1901). Wiktoro Porzezinskio (1870–1929) monografija paskelbtą magistro disertaciją apie baltų kalbų asmenavimo formų istoriją¹⁹ Jaunius

16 Mt 27,19: „Sėdinčiam teismo krasėje Pilotui žmona atsiuntė įspėjimą: ‘Nieko nedaryk šiam teisiam! Šiandakt sapne aš labai dėl jo kentėjau’“.

17 Zinkevičius 1992, 131.

18 Rozwadowskio 1896 m. perleistą *Universitas* Jaunius minėjo ir Aleksejaus Šachmatovo knygoje *Prie slavų kalbų kirčio istorijos* (1898) (Skrodenis 1972, 34).

19 Plačiau žr. Sabaliauskas 1979, 129.

turėjo savo bibliotekoje (žr. *CLJ* 58r), ji saugoma LNMMB Jauniau archyve (LNMMB RKRS: F 23 – 71). *JaG* Jaunius ją pasižymėjo du kartus, viršelyje ir *JaG* 49, užsirašė autoriaus pavardę ir pavadinimo santrumpa: „Porzeziński, Къ ист. ф. спр.“; „Къ истор. ф. спр. въ. б. яз.“ Abiem atvejais išsirašytos veiksmažodžio formos: „gesinú“ (viršelis), „по мнѣнии пр. Ульянова ‘общабалт. bundù’ (= budú)“ (*JaG* 49).

Nustačius *JaG* parašėse ir tarp eilučių Jauniau santrumpomis pažymėtus autorius ir darbus, matyti, kad dažniausiai minėtas Baranauskas, jo veikalas *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь* bei su Weberiu išleistas lietuviškų tekstų rinkinys *Ost-litauische Texte* (abu minėti po daugiau nei 20 kartų). Taigi Baranauskas, buvęs Jauniau lietuvių kalbos dėstytojas Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijoje Kaune, ir XX a. pradžioje buvo išlaikęs autoritetą.

Virš 10-ies kartų Jaunius nurodė Brugmano ir Leskieno *Litauische Volkslieder und Märchen*. 10 kartų pažymėtas Milleris (straipsnis „Ueber den letto-slavischen Infinitiv“ ir su Fortunatovu parengtas rinkinys *Литовскія народныя пѣсни*). Kiti indoeuropiečių ir lietuvių kalbotyros darbai, tautosakos leidiniai minėti rečiau, po keletą kartų.

3. JAUNIAUS PASTABOS *JaG*. Jablonskis, rengdamas gramatiką, nemažai rėmėsi *JaunK* (tiesioginė kalbomokslio įtaka fiksuota kiek mažiau nei ketvirtadalyje *JaG* skirtingos apimties paragrafų)²⁰. Tačiau Jaunius iš savo kalbomokslio į *JaG* patekusių fragmentų nekommentavo. Daug *JaG* parašėse ir tekste, tarp eilučių rašytų pastabų yra susijusios su kitais kalbotyros veikalais. Pastebėjęs, identifikavęs gramatikos šaltinį, Jaunius jį užsirašė, pavyzdžiui, greta sakinio „Aš ne antelė per jūres plaukti, ne gegužėlė girioj kukuoti“ pasižymėjo: „Ws. Miller [Beit. z. vgl. sprachf. VIII, 165 sq.]“ (*JaG* 71); prie pavyzdžio „Ne visų burnos putrai srėbti“ pasižymėti du šaltiniai „Miller ib. 170 [ex Schl. Gr. 311: ne kūžna b. p. sr.]“ (*JaG* 71).

Jaunius pasibraukė teiginį, kad būdvardžių šauksmininkas nesiskiria nuo vardninko ir pasižymėjo: „Kurš. Gr. § 760“ (*JaG* 18), plg. *KG* 214: „§ 760. 3) Der Vocativ ist beim Adjectiv überall Masc. und. Fem., Sing., Plur. Dual in allen Steigerungsstufen wie auch bei allen adjectivischen Wörtern [...] ohne Ausnahme gleich dem Nominativ“. *JaunK* 165 jis ir pats buvo apie tai rašęs.

Jaunius *JaG* duomenis lygino su kitais veikalais, pavyzdžiui, prie *Matyti, pažinti JaG* 71 pasižymėjo „Miller ib. 171“; pildė medžiaga iš kitų darbų, pavyzdžiui, prie teiginio „[t]okiu būdu turime kalboje visą reiškinį ‘naudininką su nereiškiamuoju sakymu (dativus cum infinitivo)’ vartojamą tę, kur tikslas reikia išreikšti pilnai ir aiškiai, beveik visu sakiniu“ užsirašė sanskrito pavyzdžių iš Millerio darbo: „Miller, ib. 169: RV I, 45, 6: tvám..., hávantē... havjāja vólhavē; RV. X, 116,1: pibā sāmam... vṛtrāja hantavē“ (*JaG* 71).

Kita grupė marginalijų – *JaG* medžiagos patikslinimas, paaiškinimas, pavyzdžiui, greta „zylė [ir žylė]“ prirašyta „= žū[d]-lė“ (*JaG* 12); prie „Ar toji karvė buvo turėsianti [= veršinga]?“ pasižymėta „vėsianti“ (*JaG* 75); greta teiginio apie dalyvius,

20 Plačiau žr. Venckienė 2021, 161–190.

turinčius būdvardžių arba daiktavardžių prasmę, prirašyta „žem. tókšai vinas tēra: at-jañt-y-s ‘veniens, futurus’“ (JaG 76). JaG duomenys papildyti pavyzdžiais: prie trečiosios linksniuotės pavyzdžių prirašyta „bittis, vilnis, dūris, buris, gelžis“ (JaG 12), prie dalyvių pavyzdžių – „+ ljaũkis šaũkes § 216 (Vištũtjũ); + viljũs gaũsjas“ (JaG 75), nurodyti variantai, pavyzdžiui, prie „spiečius [ir spietlius]“ – „spitlũs“ (JaG 13), prie *šuõ* – „= šuva § 142. § 189, d.“ (JaG 13); prie „Jis leido klebonui kirsti medžius, šilumai reikalingus“ – „ugnãkuras“ (JaG 70), *Kur* – „kamẽ“ (JaG 1).

Kitã marginalijũ grupẽ sudarytũ kalbos taisymai. Jaunius taisẽ rašybã (pvz.: *griẽštai* → *griežtai* JaG 48, *sulyg* → *sulig* JaG 66[2×]), tikrinius žodžius (pvz.: *Birũtã* → *Birũtẽ* JaG 8, *Daũkanta* → *Daũkantas* JaG 8, *Daukšã* → *Daukšãs* JaG 8, *Nevẽza* → *Nevẽzis*²¹ JaG 8). Pro akis neprasydo skyrybos klaidos: atskirta padalyvio konstrukcija sakinyje *Padarant šitã veiksmavardĩ iš veiksmãžodžio reikia trečiosios ypatos (pereinamojo laiko) galũnẽ a – o, i permaintyti i ąs, is* → *Padarant šitã veiksmavardĩ iš veiksmãžodžio, reikia trečiosios ypatos (pereinamojo laiko) galũnẽ a – o, i permaintyti i ąs, is* JaG 33; nubrauktas nereikalingas kablelis: *Aš patsai liũdnas, žirguželio, netekẽs, kã nũ darysiu?* → *Aš patsai liũdnas, žirguželio netekẽs, kã nũ darysiu?* JaG 68. Greta sutrumpintũ formũ paraštẽse Jaunius prirašẽ pilnašias, pvz.: prie *elgtis* – *elgtisi* JaG 1, prie *iškilus* – *iškĩlusi* JaG 1, prie *Kitã-kart* – *kařtã* JaG 1, *kitã-kart* – *kitã-kartã* JaG 2, *šaly* – *šalyjẽ* JaG 1, *tartum* – *tartumei* JaG 1. Kai kur žodžius sukirčiavo, pvz.: *paskui* → *paskuĩ* JaG 63(2×), *paskum* → *paskuĩ* JaG 63(2×).

Jaunius taisẽ ir korektũros klaidas, pvz.: *exaetum* → *exactum* JaG 32, *dirbo-mi* → *dirbo-me* JaG 36, *gaidžĩi* → *gaidžĩ* JaG 10, *igija* → *igija* JaG 26, *Karalis* → *Karalius* JaG 30, *nereikaliauja* → *nereikalauja* JaG 28, *prieveksnio* → *prieveksmio* JaG 26. Be to, Jaunius pažymẽti ir pasikartojantys pavyzdžiai: JaG 78 prie *Jis mane matẽ stovint* užsirašẽ „= 20“, t. y. ‘sutampa / kartojasi 20-as sakinyš’, *Aš jĩ palikau begulint* „= 21“ ‘sutampa / kartojasi 21-as sakinyš’.

3.1. KIRČIAVIMAS. JaG 3 Jaunius dẽmesĩ patraukẽ tvirtapradžių dvibalsiũ su [i, u] žymẽjimas akũtu – jis pasibraukẽ žodžius *pĩlkas, tĩltas, pĩrmas, skĩrti*, o JaG 5, kur paaiškintas toks žymẽjimas („Kadangi visã skiemenĩ, kuriame yra dvibalsẽ su *i* arba *u*, tariame ilgai, ir daugelyje Lietuvos tarmiũ tos *i* ir *u* minẽtuose žodžiuose yra tariamos netrumpai, todẽl rašome: *gũirẽ, pũlti, jũngas* ir t. t.“), užsirašẽ nuorodas į Rozwadowskio, Baranausko, Hirto, Streitbergo ir Saussure’o darbus: „item Rozwad. (IF. VII, 265), v. Bar. 3. 17. – Hirt, Streitberg, F. de Saussure. (Hirt 91¹) § 160“. Šie autoriai tvirtapradžių dvigarsiũ [i, u] irgi žymẽjo akũtu (žr. 2.18, 2.1, 2.9, 2.19, 2.21–22). Jaunius nuomonẽ šiuo klausimu buvo kitokia, plg. *JaunK* 27: „žõdžiu viduryjẽ i iř u daugybe Lietũviu iřtaria trumpai [...]; todẽl iř dvĩbalses yrã trumpos u iř i: gũire, uĩti, gũiti, bĩrti.“²²

21 Plg. Maciejauskas [1900]: *Nevẽzis*.

22 Plg. ir *JaunG* 12: „žõdijų vidurujẽ i iř u daugybẽs litũvju iřtarjamas trumpai, [...] tõ-

dẽl’ iř dvĩbalsẽsẽ jã trumpos u iř i: gũirẽ, gũiti, uĩti, bĩrti“.

Vardažodžių paradigmose Jaunius pasibraukė galūnes žodžių, kurių kirčiavimas jam veikiausiai atrodė netinkamas. Antrosios linksniuotės paradigmoje *JaG* 11 pabrauktos voc. sg. formos *rañka, valdžia, tróba, pèle*. Toks kirčiavimas skiriasi nuo Jaunius gramatikų (ir *KG*) – jis kirčiavo galūnę, išskyrus 1-osios kirčiuotės žodžius (plg. *JaunK* 105, *JaunG* 56).

Būdvardžių paradigmose *JaG* 17 pabrauktos ir žvaigždutėmis pažymėtos formos *dideliù, didelè* instr. sg. ir *dideliù, dideli* nom., voc., acc. du. *JaunK* 193 buvo nurodyta, kad „didelis kaitaliója sávo prígaidą kaip krùvinas“, o *krùvinas* instr. sg. – *sù krùvinu* *JaunK* 191. Taigi Jaunius veikiausiai pasibraukė Jablonskio *neteisingai sukirčiuotas* formas. Būdvardžio *lygus* formų šakninį kirčiavimą *JaG* 17 Jaunius taisė: gen. sg. *lygaus* → *lygaús, lygios* → *lygiós*, dat. sg. *lygiam* → *lygiám*, iness. sg. *lygiamé* → *lygiamé, lygioje* → *lygiojé*; kitame puslapyje, *JaG* 18, kirčio ženklų nebetaisė, bet žvaigždute pasižymėjo ir pasibraukė kitas šio būdvardžio formas.

Prieveiksmių skyriuje prie *vakaróp* *JaG* 57 Jaunius pasižymėjo Baranausko variantą su kitokia priegaide: „Bar. 3am. 69: wakarôp etc.“

JaG yra duota dvejopai kirčiuojamų žodžių – jie žymimi dviem kirčio ženklais. Jaunius tokius atvejus pastebėjo, viršelyje užsirašė *JaG* 25 formą *tókiôs*, *JaG* 48 *sùkanti*, bet jų nekomentavo. Įvardžių paradigmoje radęs variantus *jús (jūs)* *JaG* 23, apatinėje paraštėje pasižymėjo parvirtinančių duomenų: „Rýgiškų kaímòje: jùs, bét Pa-Nenùpjù (nù Nénùpés úpés) arbá Alijòšjùn (sen. Vilkstaugjù) kaímòje: júus (nom.): jùs (gen., = jùus).“ Prie formos *jiē* Jaunius užrašė ir kitokį variantą: „(jié, Vištùt.)“ (*JaG* 23).

3.2. ORTOGRAFIJA. Pastabas, pavyzdžius iš kitų veikalų *JaG* Jaunius dažniausiai rašė savo rašmenimis, tačiau *JaG* 3 skyriuje „Žodžių garsai ir skiemens“ savo atitikmenų nežymėjo (tik *JaG* 1 pabraukė žodžio *pagal* <l> ir paraštėje parašė savo vartotą <!>). Vis dėlto garsyno ir raidyno skyrių jis palygino su pastaba apie balses (balsius) ir dvibalses (dvibalsius) iš *OT*:

Bar. Ostlit. Text (1882) IV: Bálšiai: è, ë, ù, a, e, i, u, ia, ių wisì reikalíngi yrà raszybai sulíg zodžúgiu; bét sulíg tarmè kurią nórint rászant ir gálima ir iszpúla jù wèton déti kitas lítaras, kokiù tarmè aprászoma reikaláuja. (*JaG* 3).

JaG 3 prieriebalsės <v> Jaunius pasižymėjo, kaip Baranauskas apibūdino šį rašmenį: „прыжки“ (*JaG* 3), plg.:

Шлейхеръ вмѣсто искони общеупотребляемаго литовцами начертанія буквы w, пишеть v; это личное его благоусмотрѣніе находитъ нѣкоторыхъ молодыхъ подражателей. Народъ же литовскій привыкъ къ обыкновеннымъ своимъ буквамъ и ко всякимъ нововведеніямъ относится недовѣрчиво и несочувственно, считая ихъ прыжками (*BarZ* 41).

Jablonskis teigė, kad skoliniams reikalingos raidės „f ir ch: *fizika, chloroformas*“ (*JaG* 3). Jaunius šalia pasižymėjo Jono Juškos variantus: „porma (J. Juška, K. I. I. 54), pormas (ib. 43), porma (ib. ib.)“ (*JaG* 3). Be to, išsirašė ir daugiau pavyzdžių iš pačios *JaG*: „forma § 80, d, c. § 99. infinityvas 7. fabrika § 222. § 223. grafika § 224.“

Skaitydamas *JaG* Jaunius atkreipė dėmesį į minkštumo ženklą <i>: sakinyje „Žodžiuose: *kiaūlė, siaūras, biaurūs, piāuti, piūklas* ir t. t. *i* po *k, s, b, p* yra ne balsė, bet suminkštinimo ženklas“ (*JaG* 4) pabraukė terminą *suminkštinimo ženklas* ir pasižymėjo paraštėje: „Júškòs 1 (bé spūgéljò)“. Kaip jau rašyta (žr. 2.10), Antano Juškos dainų rinkiniuose priebalsių minkštumas žymėtas ženklu <i>. Prie aptariamojo teiginio apie minkštumo ženklą Jaunius užsirašė nuorodą į § 58, kur pabraukė įvardžiutinio būdvardžio iness. sg. m. formą: *baltarñjame JaG* 19, veikiausiai <j> tame žodyje suprasdamas kaip Jablonskio nenuoseklumą. Pats minkštumą žymėjęs jotu (žr. *JaunG* III), *JaG* Jaunius pavyzdžiais demonstravo, kaip rašant <i> suvienodinama žodžių *apsi-auti* ir *ap-siausti* būsimojo laiko rašyba: „apsiaúsi = 1. apsiaúsi, 2. apsjauúsi.“ (*JaG* 6).

Jauniui rūpėjo <e> ir <ia>, <ai> ir <ei> santykis. *JaG* 4 jis užsirašė: „ia pro ė: šalia § 174. § 134, d. ? *kiauliabudės* § 135“ (o *JaG* 66 § 174 pasibraukė *šalia* [2×] ir *šaliap, *JaG* 57 § 134 *šalia*, *JaG* 58 § 135 *kiauliabudės*) ir „ei pro jai: vėlei § 89. baltieji etc. 58. jei § 189, c. kōlei § 134, d. 189, d. jeib § 134, b. dėley § 149. dvejeip § 167, Pr. šeip § 134, b. juogei 189, g. § 223. Bar. 3am. 66. Jeĩ: jeigù OT. I. jeĩ An. Š. 196; 256.“ Toliau *JaG* 56 prie *jeib-kaip, jeib-kur, jeib-kame* užsirašė *jaip* (jungtuką *jei* pats Jaunius rašė su <ai>, plg. *JauG* 106: *jaĩ-g-u, jaĩb-kas*). Taisyta ir *JaG* rašyba: *vėlei* → *vėliai JaG* 32, *baltieji* → *baltiejai JaG* 19, *didieji* → *didiejai JaG* 19, *gražieji* → *gražiejai JaG* 19, *Baltieji* ir *pilkieji* (*rudieji, raienieji*) *žirniai* → *Baltiejai ir pilkiejai* (*rudiejai, raieniejai*) *žirniai JaG* 20.

Svarbesnius ortografijos atvejus Jaunius žymėjosi ir vardažodžių paradigose. *JaG* 10–13 jis pasibraukė daiktavardžių iness. sg., pl. formas – *JaG* jos turi -e galūnėje, o Jaunius rašė -ę (plg. *JaunK* 123–124, *JaunG* 55–57); *JaG* 11 – ā ir ē kamienų žodžių instr. sg., kurį Jaunius, skirtingai nuo *JaG*, rašė su nosinėmis raidėmis -a, -ę (plg. *JaunK* 123, *JaunG* 56). Daiktavardžių linksniavimą apibendrinančią lentelę „Linksnių pabaišos“ (*JaG* 14–15) Jaunius papildė dar daugiau galūnių, prirašė pavyzdžių (plg. 1 lentelę; žr. 6 pav.).

<i>JaG</i> puslapis	Linksnis	<i>JaG</i> galūnė	Jaunius komentaras
15	nom. sg.	-is	-gy-s: -gi-s § 66,e
14	instr. sg. f.	-a	-ǻ OT. XVI. VI. Geitl. 56.
		-ia	-ia OT. XVI.
14	iness. sg. m.	-e	3am. 32: m. <i>wǻrþe</i> Streitberg, Urg. Gr. 184 ¹⁾ : suffixloser Lokat. <i>tĩlte</i> . -ę OT. XVI (-yje) <i>ragė</i> 3am. 38. <i>wéje, kraujė, ibid.; kelujė</i> 38. 3am. 54: <i>geramė arklyjė, gerūsė arklūsė</i> .
15		-ūje (-uje)	Aš. <i>dangujė</i> 23, <i>widujė</i> 114. 205. 315.
14	iness. sg. f.	-oje	3am. 24: <i>sziojė, (76) gaĩwojė. 26: szakojė</i> . Aš. <i>gúsztojė</i> 137. n <i>dėnòjė</i> 288–290.
14		-ėje	it. OT. II.

Linksnių pabaigos.									
I. Linksniavimas.					II. Linksniavimas.				
Vienskaita.									
<i>Jan. 38. 1. d. rašė. 2. d.</i>	Vr.	-as, -ias.*)	-ys.	-is. (-ys. -is. -is. -is.)	-a.	-ia.	-ė.		
<i>+ -di</i>	Š.	-e, -ė, (-ie, -i, -y.)	-y.	-i. (-is. -is. -is.)	-a.	-ia.	-ė.		
<i>Jan. 32. 1. d. rašė.</i>	K.	-o. (-o.)	-io.	-io.	-os.	-ios.	-ės.		
<i>1. d. rašė.</i>	N.	-ui.	-iui.	-iui.	-ai.	-iai.	-ei.		
<i>1. d. rašė.</i>	Pr.	-ą.	-į.	-į.	-ą.	-ią.	-ę.		
<i>1. d. rašė.</i>	Ir.	-u.	-iu.	-iu.	-u.	-iu.	-ė.		
<i>1. d. rašė.</i>	Vt.	-e. (-e.)	-yje.	-yje.	-oje.	-ioje.	-ėje.		

*) i prieš linksnių pabaigas yra suminkštinimo ženklelis.

6 pav. JaG 14: Jauniaus pastabos „Linksnių pabaigų“ lentelėje;
MLLM: MB 206

JaG puslapis	Linksnis	JaG galūnė	Jauniaus komentaras
15	iness. pl. m.	-uose	Aš. <i>sziiŭsè</i> 243. <i>Anykszczùsè</i> Bar. OT. III. <i>warpùsè</i> 3am. 33
		-iuose	<i>rugiùsè</i> Bar. OT. XVII.
		-ose	Aš. <i>tankumòsè</i> 217.
		-uose (u k.)	<i>-uuse</i>
15	iness. pl.		Зам. о лит. яз. 26: <i>gerùsè daiktùsè, akysè</i> ; 65: <i>wisùsè, daiktùsè</i> .

1 lentelė. Jauniaus priedašai prie „Linksnių pabaigų“ lentelės JaG 14–15

Svarbūs Jauniui atrodė priebalsių asimiliacijos atvejai ir jų užrašymo nuoseklumas. JaG 6 rašyta: „Priebalsės *g* ir *k* žodžių viduryje prieš *k* iškrinta; pavyzdžiai: *sùk* arba *sùki* (iš *sùk-k*, *sùk-ki*), *bék* arba *béki* (iš *bégk*, *bég-ki*), *veřk*.“ Šalia Jaunius užsirašė nuorodą į § 22, kuriame teigiama, kad rašant „sudurtinius žodžius“ (dūrinus ir priešdėlių *iš-*, *už-* vedinius) išlaikomi abu sandūros priebalsiai (*pùssalè*, *žvåkgalis*, *išsuñkti*, *išsémti*, *išžirgas*, *užšókti*, *užžeñgti*, *ùžsieniai*). Pats Jaunius abiem atvejais išlaikė abu priebalsius, plg.: *sègkime JaunK 13*, *sùkkime JaunK 13*, *vògkime JaunK 13*; *slèg-kime*, *žvåk-galys JaunG 42*, *sùkk(i) JaunG 163*.

JaG 6 virš sakinio „Garsingosios priebalsės *b*, *g* prieš begarses priebalses visų lietuvių yra ištariamos kaip *p*, *k*.“ Jaunius užsirašė nuorodą „§ 224, k.“ Tame § 224, JaG 84, rašoma: „balsingųjų priebalsių (*b*, *g*, *z*) mėš neperdirbame rašyboje į bebalses (*p*, *k*, *s*), nors ištariame jas kaip bebalses“. Šie du teiginiai vienas kitam neprieštarauja, bet antrasis pilnesnis, veikiausiai dėl to ir duota nuoroda į jį.

JaG 51 prie formų *grī-šta* (*grīž + sta*), *grīž-o*, *grīžti* ir *lū-šta* (*lūž + sta*), *lūžo*, *lūžti* (jos rašytos kaip *JaunK* 258, plg.: *grīsztū*, *grīžau*, *grīsziu*, *grīžti* ir *lūštu*, *lūžau*, *lūšiu*, *lūžti*) Jaunius pasižymėjo Baranausko ir Schleicherio variantus: „Bar. OT. XVII: grīžta (3 Praes.), grīžtū; bét Замѣтки, 48: lúsztu вm. lúž-stu, Шлеихеръ же пишетъ lúžtu.“

JaG 52	Jaunius pastaba
<i>gij-a</i>	<i>atgýja</i> An. Š. 198; 207.
<i>griuv-a</i>	Bar. (Зам. 11) <i>griū-wú = griú-ti</i> ; OT. XVII: <i>klúwù</i> , <i>griúwù</i> , <i>bq̃lū</i> , <i>szq̃lū</i>
<i>rij-a</i> , <i>šq̃l-a</i> , <i>bir-a</i>	A. Bar. (Зам. 41) <i>ryjū</i> etc. <i>zūwu</i> [?] bet 43 (ib.): <i>szq̃lā</i> , <i>szlq̃mū</i> , <i>kiurū</i> , <i>bīra</i> . <i>bq̃lū</i> (ib. 72).

2 lentelė. Jaunius pastabos apie veiksmažodžių šaknies balsių rašybą

JaG 52 Jaunius lygino veiksmažodžių šaknies balsių rašybą su Baranausko (plg. 2 lentelę), bet veikiausiai ne kritikuodamas JaG, o rodydamas įvairovę, nes ir pats *JaunG* davė variantus su <ǰ> ir <ɥ>: *gijū* ir žem. *gynū* 138, *rījū* ir žem. *rynū* 138, *grjūwū* ir žem. *gruunū* 131.

3.3. FONETIKA. Skaitydamas JaG garsyno aprašą Jaunius prisirašė pavyzdžių, papildančių Jablonskio mintis. JaG 3 prie teiginio „pusbalsės *j*, *v* žodžių gale pavirsta balsėmis (*tau – tav*, *lovoj*)“ Jaunius pasižymėjo balsių ir pusbalsių kaitos žodžių šaknyje pavyzdžių: „gavaū: gaūti, ėjaū: eīti“ (JaG 3). JaG informaciją „Rytinių augš-taičių tarmėse rašomosios kalbos dvibalsės *ie*, *uo* ir balsės *ė*, *o* yra ištariamoms beveik visur vienodai, jei tos dvibalsės ir balsės neturi ant savęs kirčių arba yra žodžių gale“ iliustravo pavyzdžiais: „šāñālė = 1. sīnelė, 2. senėlė; klonėlys = 1. klūnėlys, 2. klonėlys.“ (JaG 5). Jablonskis rašė, kad „[p]riebalsė (pusbalsė) *n* prieš *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *š*, *ž* ir *v* daugybėje tarmių visai išnyksta, pailginusi esančiąją prieš ją balsę“ (JaG 7). Jaunius į priebalsių sąrašą įterpė <z>, pasižymėjo nuorodą į „§ 224, e“, kur sakoma, jog <ǰ> rašoma žodžių gale ir „prieš priebalses *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *š*, *ž* ir *v*“ (t. y. <z> taip pat neminima), ir užsirašė pavyzdį iš JaG 84: *zizti*.

Prie Jablonskio vartotų formų su [é], [o] / [uo] Jaunius užsirašė variantų su [ie], [uo] arba taisė, plg.: šalia *nėkur* JaG 56 parašyta „iė“, šalia *stomenj* JaG 62 – „ū“, *dosnus* JaG 66 pataisyta į *dūsnius*, [bitėms] *kuopti* → *kopti* JaG 71; greta veiksmažodžio *eiti* praet. formų pasižymėtas anykštėnų variantas iš BarZ: „Anųkšt. ėjo, ėjome (Бар. 3. 40)“ (JaG 39). Prie Jablonskio *Teip*, *teip-pat* Jaunius užsirašė *taip*, *taip* JaG 1. O priešveiksmino skyriuje greta *teip*, *šiteip* nurodė garliaviškių variantus: „Ga[rl.] tēp, k[ā]p, šēp, Br. VluM. 284“ (JaG 56).

3.4. MORFOLOGIJA. JaG ir *JaunK* klasifikacijos (pavyzdžiui, nevienodai skiriamimi vardažodžių linksniavimo tipai), darybos principų skirtumų Jaunius nekomentavo, bet žymėjosi pavyzdžius, Jablonskio pražiūrėtus, neatitinkančius jo teiginių. JaG 10 perskaitęs, kad „[k]etvirtojo linksniavimo daiktavardžiai visi yra vyriškosios gimties ir turi vardininke pabaigą *-us*“ pastebėjo: „bét Daúgšò pėlųs įrą mōtr. g.“ (JaG 10). Toliau jis komentavo daiktavardžių paradigmas ir galūnių lenteles (žr. 3 lentelę).

JaG puslapis	Forma	JaG variantas	Jaunias komentaras
13	priebalsinio k. nom. sg.	<i>šuo</i>	<i>šuva</i> § 142. § 189, a
15		<i>-uo</i>	<i>-uñ, -úi</i>
15	priebalsinio k. dat. sg.	<i>-riai</i>	<i>moteri</i> (Širv. Žodųn. 395, a, 23).
13	<i>u</i> k. instr. sg.		<i>medú tekantí</i>
15		<i>-umi</i>	<i>-u</i>
13	priebalsinio k. instr. sg.	<i>ākmeniu</i>	ž. <i>vąndē-mi, vąndē-mj-u, vąndē-mis</i> „воднымъ путемъ“
10	ō k. voc. sg.		tėvai! § 213
10	įō k. voc. sg.	<i>svetiē;</i> Sakoma ir: <i>svēte, svēčiau,</i> <i>svetỹ!</i>	cf. A. Bar. (Зам. о лит. яз. 38) <i>medē, medỹ.</i>
14	voc. sg.	<i>-e, -ė, -iē, -i, -ỹ</i>	+ <i>-ai</i> Зам. 38: зв. <i>ragė, rāgai</i> Зам. 32: зв. <i>wārpė</i>

3 lentelė. Jaunias komentuotos daiktavardžių galūnės

Aiškindamas bendraties kilme, Jablonskis teigė: „naudininkui čia mėš turime dvi galūni, senovinę *-i* ir vėlesnę *-ai*“ (JaG 70–71). Jaunius ne tik pridėjo pavyzdį iš DP, bet ir papildė suvalkietiškais variantais: „Daugš. Postilla 383, 16: Wiéšpati dat. sing.; Suvalk. šun', žem. šúni(ja).“ Tačiau JaG 15 priebalsinio kamieno daiktavardžių gen. pl. galūnės *-niu, -rių* pataisė į *-nu, -rų* (tokios formos yra ir JaunG 62), o ne nurodė kaip variantą.

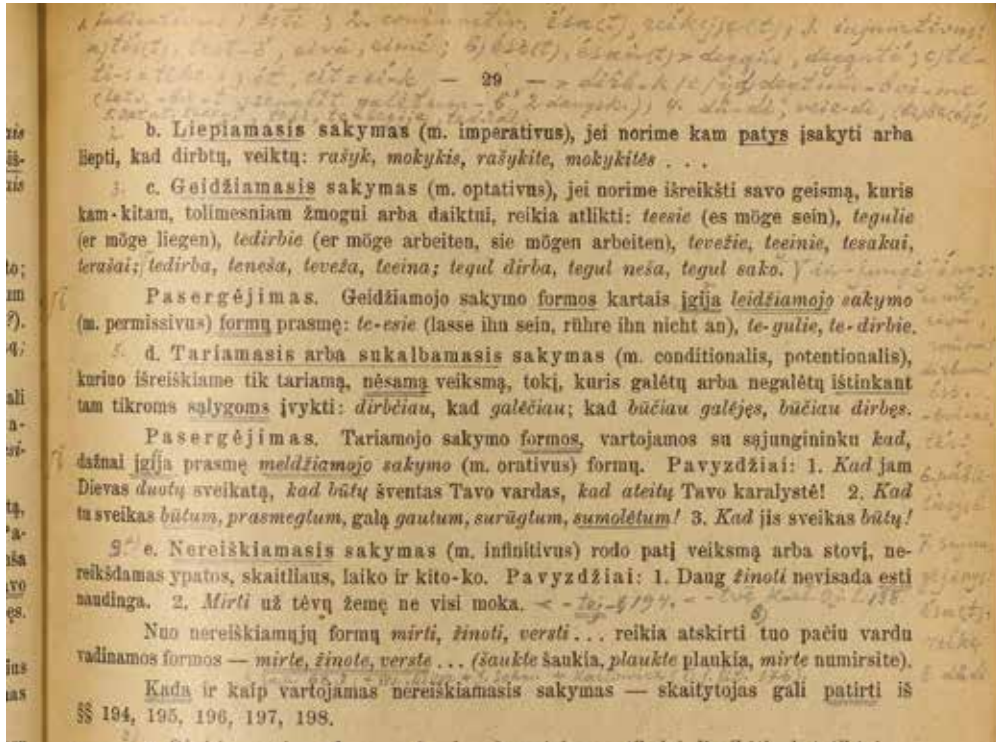
Jaunius papildė JaG pavyzdžių sąrašus: prie trečiosios linksniuotės prirašė „bittis, vilnís, dúrijs, búrijs, gelžís“ (JaG 12); prie penktosios – „Lêvũ, Lêvenís, motr. g. Daugš. Žmú: du žmũne“ (JaG 14); prie trečiosios ir ketvirtosios – gen. pl.: „žvėrũn, širdũn, ausũn“ (JaG 14).

Įvardžiuotinių būdvardžių paradigmoje prie acc. pl. f. *baltásias, didžiásias* JaG 19 paraštėje nurodyti Baranausko variantai: „geròsjas ((Bar. Зам. 12)) tamsesniósias wètàs, OT. II.“ (JaG 19). Būdvardžiai *gerelėsnis, maželėsnis* pasibraukti, pataisyti į *gerelėsnis, maželėsnis* ir pažymėtas žemaitiškas variantas „ž. did-dêlėsnys“ JaG 20, plg. JaunK 182: *didėlėsnis*; JaunG 92: *didêlėsnys*. Zinkevičiaus duomenimis, tokie aukštėlesniojo laipsnio būdvardžiai labiausiai mėgstami rytų aukštaičių, bet dažniau vartojama priesaga *-elesnis*²³.

Skaitvardžių skyriuje Jaunias pastabų mažiau. Prie *dėšimt, dešimtis* prirašyta „dešims (Veljũn.)“ (JaG 21). Taip pat atkreiptas dėmesys į *vienuolika–devyniolika* ne-

²³ Zinkevičius 1966, 275.

7 pav. JaG 29: nuosakų aprašo papildymas;

MLLM: MB 206

taisyklingą acc. formą JaG 89 paragrafe, sakinyje „Žmonelė tupėjo keturis mėnesius ant dvylikos kiaušinių ir išperėjo **vienuoliką** vaikų“ (JaG 32), ir pakomentuota: „acc. falso -ą § 89; contra § 65, g; recte -a § 183.“ (JaG 21). O JaG 65g paragrafe, prie teiginio: „*Vienuolika* [...] *devyniolika* linksniuojame kaip daiktavardį *dúona*“ Jaunius paprieštaravo: „Bét apsk. dvūlikā: dūnā“ (JaG 22).

Įvardžių aprašą Jaunius tepapildė *mes, jūs* acc. *mūs, jūs* JaG 23 – „ir mumís“, „ir jumís“.

Veiksmažodžio skyriuje Jaunius pastabų daugiau. JaG 28–29 prie veiksmažodžių nuosakų aprašų Jaunius prisirašė tiesioginės (1), tariamosios (2), injunktivo (3), leidžiamosios (4), geidžiamosios (5) nuosakos pavyzdžių, neminėtų JaG:

1. indicativus: ésti; 2. coniunctiv. ésa(t), reík(j)e(t); 3. injunctivus: a) tés(t), test-ó, eivá, eimé; b) ésó(t), ésan(t) > degáñs, degantí; c) t[é]ti-s = téke-s; ét, eit = eí-k > diřb-k/é/i;
- d) degtuñ-bvi-me (latv. -ba-t, senalít. galétum-b' 2 daugsk.); 4. dū-di, veiz-di, (be)[?]
5. optat. tedegí, tesi, te-begije, tedūdė (JaG 29).

Tarp geidžiamosios ir tariamosios nuosakų jis įterpė injunktivą (4 punktą) (žr. 7 pav.): „in-jungėjínys: eimé eivá, raúna! dirbam! ésó. -bvi-me. tés!“ Po tariamosios

nuosakos (Jauniaus numeruotos 5 punktu) įtraukė: „6. pąšlitąs b. 7. sujungėjins: ésa(t), reikę 8. dūdi“²⁴ (JaG 29).

Vientisinių laikų aprašą Jaunius papildė dviem laikais – imperfektu ir aoristu: „5) imperfectum: lįūbu, (Daugš.), laįđja; įš tšjá injung. éso, raūna, padė – Daus; 6. aoristus: lįńkąń(t), vígst, mó-s-t, spúst, típst[?]s)t: tipsaú.“ (JaG 31).

Prie atematinių veiksmažodžių pavyzdžių *miegmi* (= *miegu*); *eiti* (= *eina*), *liekti* (= *lieka*), *miegti* (= *miegu*) Jaunius prirašė 1 sg. formų iš JaG 49 išnašos: „sulųg. miegtu, eitu, liektu 49*.“ (JaG 35).

Teiginys „Pereinamojo ir kitų laikų daugskaita turi galūnę *me* (žem. *ma*)“ paraš-tėje papildytas aukštaičių tarmės forma „degsmá (Kamaj., Duset.)“ (JaG 35) ir nurodyta į „§ 103, P. a.“ (JaG 37), kur tokios formos skiriamos ir kai kuriems aukštaičiams, plg. „Daugelis žemaičių ir kurie-ne-kurie augštaičiai [...] dviskaitos ir daugiskaitos ypatas taria be liemengalio *i*: *rašysma*“ (JaG 37).

Veiksmažodžio skyriuje pavyzdžių iš tarmių ir įvairių leidinių Jaunius užrašė ir daugiau (žr. 4 lentelę).

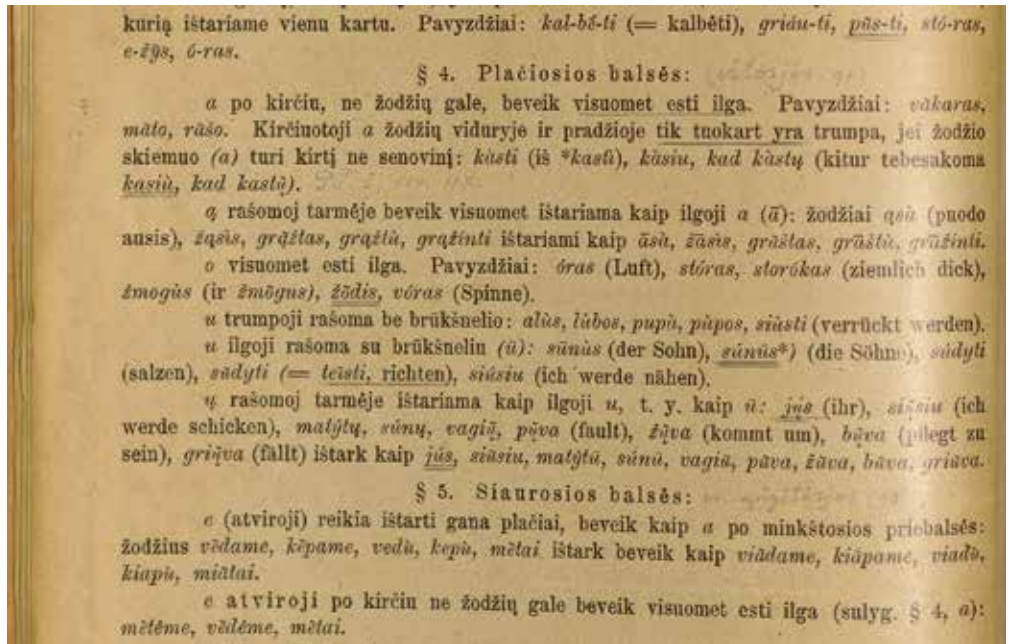
JaG pus-lapis	Komentuojama forma	JaG variantas	Jauniaus papildymas
36	žemaičių praet.	<i>stovėjei, stovėjem, stovėjet</i>	<i>įšejėm, išėjėt</i> : augšt. <i>pąšlįjome, -jótė</i>
38		<i>ėšava bųvusiu</i> <i>ėšame [...]</i> <i>bęvusios</i>	Klein: <i>bųvuse</i> mótr. ir <i>bųvėń</i>
39	cond. 1	<i>bųčiau</i>	= Garljav. <i>bųtšą</i> (Brugm. Lit. VluM. 283)
	praet. 3	<i>ėjo</i>	<i>par-ė, įš-ė</i> etc. (Vištųtųjė)
	imp. 1 pl.	<i>ėimė</i>	Kaun. <i>ą-mė</i>
39	kitos formos [„padaromos pagal visų kitų veiksmažodžių pavyzdžius“]	<i>eiti</i>	Daugš. <i>ne-pri-eja-mas</i> , Širv. <i>ejunt</i> , žem. <i>at-(j)ėńt-y-s</i>
40	fut.	<i>sųksiu</i>	Vištųt.: <i>sųksu</i> Basan. Od. -su: <i>pasigeresu</i> 5; <i>sesu</i> 8, <i>aisu</i> 11, <i>dųsu</i> 25, 26. -ste: <i>neb’matys’te</i> 7 (IV, 8). Brugm. LVluM. 141 ¹⁾ et 85 de <i>dųste</i> , quod deest dialecto Garljavensi.
	part. fut. act. m.	<i>sųksiąs</i>	Bar. OT. XIV: <i>girdėsiąs</i> .
41	imp. 3	<i>težimai. težimo</i>	Dįvas-ži! kas-ži-ka-s

²⁴ Jauniaus gramatikose, *JaunK* 228 ir vėliau *JaunG* 123, tenurodyta indikatyvas, kondicionalis, imperatyvas ir optatyvas.

<i>JaG</i> pus-lapis	Komentuojama forma	<i>JaG</i> variantas	Jaunias papildymas
42	cond. 2 sg.	<i>sùktum (-tumei)</i>	Brugm. LVluM. 316: <i>bútumei</i> (Kurš. § 1158).
	cond. 3	<i>sùktu</i>	Fortunatov, Лип. № 1, 3: <i>Kad nejudyt, neprabudyt. Dusetôsë: kad ánas mĩgt (= migtũ).</i> Basan. O[z]k. D. 20 (<i>dukrele</i>) <i>but nusipirkus.</i>
45	praes. refl. 1 sg.	<i>mataũs (i)</i> <i>žinaũs (i)</i>	= <i>mataũsi</i> = <i>žinaũsi</i>
	praes. refl. 2 sg.	<i>mýlies (i)</i> <i>mataĩs (i)</i> <i>žinaĩs (i)</i>	<i>mýlĩ-si</i> = <i>mataĩsi</i> = <i>žinaĩsi</i>
46	fut. refl. 1 sg.	<i>sùksiuos (i)</i>	Литовскія народныя пѣсни, собранныя Всеv. Миллеромъ и Ф. Фортунатовымъ Москва, 1873, pag. 12: <i>кялсиус (kaĩsiu-s) = прусско-литовск. келсиус</i>
49		<i>bud-a, bud-éjo,</i> <i>bud-éti</i>	Porzeziński „Къ истор. ф. спр. въ б. яз.“ 105: по мнѣнїи пр. Ульянова „обще-балт. <i>bundũ</i> “ (= <i>budũ</i>).
49		<i>raud-a (ir ráusti),</i> <i>raud-ójo, raud-óti</i>	+ <i>alga</i>
50		<i>kari-a, kórè, karti</i>	+ <i>káljas, kólès, kal'tis</i> ²⁵
		<i>tũ-ri, tũr-éjo, tũ-r-éti (žem., halten)</i>	Kuljũnsë: <i>tuur, tũrêje.</i>
		<i>keñči-a, kent-éjo,</i> <i>kent-éti; kvepia,</i> <i>kvepëjo, kvepéti</i>	+ <i>reikja, reikëjo.</i>
52		<i>-sta veiksmazodžiai</i>	<i>zĩnsta: zĩz[ò]</i>
53		<i>keli-auja, keli-avo,</i> <i>keliauti</i>	Višt. <i>keliaũ.</i>
		<i>kiem-in-éja,</i> <i>kiem-in-éjo,</i> <i>kieminėti</i>	= žem. <i>višjũ, višëjau</i> (οικέω).
53	priežastiniai veiksmazodžiai		<i>gruzdëti: grũzdĩnu.</i>

4 lentelė. Jaunias komentarai *JaG* veiksmazodžio skyriuje

²⁵ *kal̃ti, kãlia, kòlè* 'lošti, šlieti, remti' (LKŽe).

8 pav. JaG 4: Jaunius terminai *ertósjos*, *ąngštósjos*;

MLLM: MB 206

Prieveiksmio skyriuje prie taisyklės, kad „[j]ei būdvardis turėjo galūnę *-as*, tad jorieveiksmis turi gale *-ai*: *geras – gerai* [...]“; būdvardžiai su galūnėm *-us* arba *-is* padarorieveiksmį tokiu pat keliu, bet prieš galūnę *ai* suminkština priebalsę: *gražus – gražiai*“ (JaG 55) Jaunius prirašė jos neatitinkantį pavyzdį *senjaí*, o greta *didžiai* JaG 55 pasižymėjo KG variantą: „Kurš. k. § 795: *dídei*.“ KG duomenimis papildyta informacija apie aukščiausiojo laipsniorieveiksmius („Augštesnysis šitųrieveiksmių laipsnis turi galūnę *-aus* arba *-au*, aukščiausiasis – *ausiai*“): „Kurš. kalbôm. § 798: *gerjaús*: *gerjaús*.“ (JaG 55).

Prielinksnių apraše prie *Anàpus*, *anàšal*, *anòpus* Jaunius prirašė VL rastą variantą: „Brugm. Lit. VluM. 295: *an-kálnò* etc.“ (JaG 59), greta *děl*, *dėlei* – „Brug. VluM. 284: *děl jó*: *ko dėl*“ (JaG 60). Jausmažodžio skyrelis Jaunius tepapildytas žodeliu *šmūkšt* JaG 69.

3.5. SINTAKSĖ. JaG skyriuje „Keli sintaksio įstatymai“ Jaunius taisė junginį *pavirsti kuo*: *pavirsti daiktavardžiais* → *pavirsti įn daiktavardžius* JaG 19; *prieš b, p toji n pavirsta m* → *prieš b, p toji n pavirsta į m* JaG 52. Į prielinksnines konstrukcijas taisė ir kitokius junginius, pvz.: *Lazda šunims atsiginti* → *nū šunųn* JaG 71. Jablonskio pasiūlymą sakinyje *Kentėjo (Jėzus) po Poncko Piloto* JaG 65 vartoti prielinksnio *prie* konstrukciją Jaunius papildė dviem variantais: „Pontsijaus Pilóto laikūnsę arba P. Pilótuvišpataujant.“ Kai reiškiamas negausumas, ribotumas, Jaunius veiksmažodžiams

pridėjo priešdėlį *te-*, plg.: *Mažai* (= *maža*) *laiko, rugių, žemės turime* → *teturime* JaG 56; *Mūsų tautos žmonės ne visur vienaip kalba* → *tekalba* JaG 1.

Taisyti ir sudėtiniai sakiniai. Prijungiamuosiuose pažymimuosiuose sakiniuose vietoje jungtuko *kur* tinkamesnė atrodė įvardžio *kuris* forma: „[t]odėl gramatikos tikslui tuo-tarpu tokie raštai arba tokios raštų dalys tegalima vartoti, **kur** rašytojo darbe yra išreikštas kokis-norint žmonių kalbos įstatymas“ parašėte pažymėta *kurjósė* JaG 1. Dėl aiškumo į bejungtukį sakinį įterptas jungtukas: *ne dėl baimės, dėl smarvės* → *ne dėl baimės, bet dėl smarvės* JaG 60.

3.6. LEKSIKA. JaG Jaunius žymėjosi ir komentavo leksiką: užrašė savo vartotų kalbotyros terminų variantų, sinonimų, paaiškinimų.

3.6.1. TERMINAI. Lietuviškų kalbotyros terminų vartoseną XIX a. pabaigoje dar nebuvo nusistovėjusi. Jaunius atkreipė dėmesį į JaG terminus, kurie skyrėsi nuo jo vartotų. JaG 8 jis pabraukė *skaitvardį* ir *vardavietę* 'įvardį', bet savo variantų nenurodė (plg. *skaitlinei žodžiai* JaunK 111, *įvardvītė, įvardė* JaunK 111). Kitur, pasižymėjęs Jablonskio terminus, parašėse prirašė savo ar Baranausko atitikmenis (žr. 5 lentelę, plg. 8 pav.).

JaG puslapis	JaG terminas	Jauniaus užrašytas variantas
1	<i>garsais</i>	<i>tařsnjais</i> ²⁶
3	<i>kirčius</i>	<i>mánò: pri-gaidė</i> ²⁷
3	<i>skiemenu</i> (syllaba)	<i>sąnjama</i> ²⁸
3	<i>balsės</i>	Bar OT. IV: <i>balsys y</i>
3	<i>Nosburminės balsės</i>	OT IX: <i>nósbalsiai</i>
4	<i>Plačiosios balsės</i>	<i>ertósjós</i> ²⁹ 91
4	<i>Siaurosios balsės</i>	m. <i>ąrgštósjos</i> ³⁰ (90)
4	<i>dvibalsės</i>	OT. IX: <i>dwibalsiai</i>
18	<i>veiksmavardžiai</i>	<i>dalýbjai</i> ³¹
24	<i>Savinamiejei išvardžiai</i> (pr. possessiva)	<i>turétójinjai</i> ³²

5 lentelė. Jauniaus užrašyti JaG terminų variantai

26 Plg. JaunK 62: „Tarsniù (sonus) vadiname tolėsnei nebepadalijamą dalėlę nariūto žmonių balso, kaip antai: a, i, s ir k.“

27 Plg. JaunK 25: „Priégaidos žėnkilai“, JaunG 11: „Prųgaidės žėfiklai“.

28 Plg. JaunK 62: „Kalbà yrà sustatýta iš sakinių, sakineĩ iš žodžių, žožeĩ iš sąjamų (syllabae), sąjamos iš tařsnių.“

29 Plg. JaunK 76: „toliaūs ĩ rýtus é yrà ertėsnis“; JaunK 91: „Todėl sántaras aĩt galų gālo dalĩname ĩ ertas arbà nesuplókš-tintas arbà mĩnkštas.“

30 Plg. JaunK 66: „pirmà tolesnioje (sántara) sąjama netūr angštós balsės: i, e, é, ĩ“.

31 Balašaitis 2010, 3–12. Plg. Jauniaus kalbo-mokslyje vartotas terminas *tařpskyrei* JaunK 228, gramatikoje – *dalývjai* JaunG 123.

32 JaunK 198: „mùma (mùdvįjų) jùma (jùdvįjų) kuřs aplĩnk Pil-kalnį ir kĩtur Prúsų šalyjė ĩgĩjo **turétójinio** gimtinio liĩksnio prāsme.“ Jablonskis tokios darybos Jauniaus terminus kritikavo: „Tokie žodžiai, kaip antai: [...] turétójinis [...] ĩgavę tam tikram reikalui galūnė -inis –

Kai kuriuos Jablonskio vartotus terminus Jaunius taisė, plg. *rašomoje [tarmėje] → rašomojoje JaG 2, suminkštinamas [ženklelis] → suminkštini* (su nuoroda: „3am. 39. Jušká [K. I. I. 52]“) *JaG 6; patvirtinamosios → patvirtinimo* (plg.: *patvirtinimo dalėlė JaunK 38, 157) JaG 18. Pastebėjo ir vartosenos nenuoseklumą: ištisojo [būdvardžio] pataisė į vintisojo JaG 16, su nuoroda į § 57 paragrafą, kur šis terminas vartojamas. Pabraukęs žodį įrankininkū JaG 9 Jaunius surašė paragrafus, kur vartojamas jo variantas: „įnagininku § 161, P. b. § 165³³ Pr. § 172 Pr.“, plg.:*

§ 161. [...] b. Žemaičiai žodį *pagal* vartoja ir po **įnagininko** (*JaG 63*).

§ 172. [...] Pasergėjimas. [...] sakinyje, kur prie **įnagininko** nėra prielinksnio, dažnai sunku yra linksnį atsikirti (*JaG 66*).

Tolesniame *JaG* tekste įvairavę įnagininko pavadinimai nebežymėti.

Pro Jauniaus akis nepraslydo homonimiška terminų vartosena. *JaG 28* pasibraukęs žodžius *pereinamas* ‘tranzityvinis [veiksmažodis]’ ir *nepereinamas* ‘intransityvinis’, jis pasižymėjo § 83, kur terminu *pereinamasis* vadinamas esamasis laikas: „Pereinamasis laikas (t. praesens)“ (*JaG 30*). *JaG 30* jis pasibraukė kito, sudėtinio, termino *Pereitas paprastasis laikas* (t. *praeteritum frequentativum*) žodį *paprastasis* ir pasižymėjo „= solitus, consunctus, cf. paprastėsnys § 165, c“ bei § 183, § 196. Šiuose paragrafuose vartojami kiti terminai su pažyminiu *paprastasis*: § 183 *paprastoji sąjunga*, § 196 *paprastasis daiktavardis*.

3.6.2. SINONIMAI. *JaG* viršelyje ir paraštėse Jaunius užsirašė dėmesį patraukusių žodžių, pvz.: „dirstelėti (= ž. pavyzėti) Dub.“ (viršelis), „pūgą (pusnį) § 165.“ (viršelis). Paraštėse taip pat yra sinonimų, pvz.: *burkuojant – ubūjant JaG 78, [gyvena didelėje] dermėje – sutartis JaG 67, orarykštė – = vaivôrykštys JaG 65, padúotas³⁴ – pákištas JaG 82, pavargėlių – elgetūn JaG 63, [pro] vežėčias – „kardis: kardėlys“³⁵ (*JaG 65*), visus [metus] – ápváljus (*JaG 63*).*

JaG Jaunius skaitė labai atidžiai, jos medžiagą lygino su kitais kalbotyros veikalais, tikslino, aiškino, pildė, taisė. Nuo 1903 m., Kazimierui Būgai tapus Jauniaus sekretoriumi, buvo rengiama jo lietuvių kalbos gramatika (nors Jaunius teperžiūrėjo pirmuosius 48 puslapius)³⁶. Galbūt dėl to ir Jaunius studijavo *JaG*. Be to, 1905 m. sausį jis turėjo skaityti paskaitą apie „lietuvių kalbos normalizavimą“ (‘raštų kalbos išdirbimo pamatai’)³⁷, tad iš *JaG* jai galėjo rinkti medžiagą.

šnekamojoje kalboje yra nežinomi ir, būdami tokie, neturėtų gauti vietos nė gramatikos terminams daryti“ (Jablonskis 1914, 322–323).

³³ § 165 apie įnagininką nekalbama, galbūt Jaunius sumaišė su § 167, plg.: „§ 167. [...] Pasergėjimai. a. Žemaičiai prielinksnį *po* stato paprastai tiktai prie kiltininko (*a* ir *b*) ir priekininko (*c* ir *d*); augštaičiai jį vartoja

prie kiltininko (*a* ir *b*), naudininko (*a*) įnagininko (*b*) ir priekininko (*c* ir *d*)“ (*JaG 65*).

³⁴ *Tiesdarys padúotas* (= *kuriam kitas ką duoda, kurį kas paperka*) *tuo kitaip šaukia JaG 82*.

³⁵ *Kardis* ‘ratų šoninė’ (LKŽe).

³⁶ Drotvinas, Grinaveckis 1970, 40; Zinkevičius 1992, 128.

³⁷ Drotvinas, Grinaveckis 1970, 34.

4. IŠVADOS.

1. Memorialinėje Maironio bibliotekoje, kuri saugoma jo vardo lietuvių literatūros muziejuje Kaune, išlikęs Petro Kriaušaičio [Jono Jablonskio] *Lietuviškos kalbos gramatikos* (Tilžė, 1901) egzempliorius su marginalijomis. Jos dvejopos: skiriasi rašysena ir rašymo priemonė (juodas rašiklis ir pieštukas). Keliolikos taisymų juodu rašikliu autorius yra Maironis, o gaūšios pastabos pieštuku rašytos ne jo, kaip manyta iki šiol, bet Kazimiero Jauniaus. Nemažai leidinių su tokiomis pastabomis (sutampa rašysena, rašymo priemonė [pieštukas], ortografija, minimi leidiniai, pastabų pobūdis) saugoma LNMMB RKRS, Jauniaus archyve (F 23).

2. *Lietuviškos kalbos gramatikos* paraštėse ir pačiame tekste, tarp eilučių, Jaunius paminėjo 29 kalbotyros (indoeuropeistikos ir lituanistikos), tautosakos, kitokios literatūros leidinius ir autorius. Dažniausiai remtasi Antano Baranausko darbu *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь* (Sankt Peterburgas, 1898), kiek rečiau – Baranausko ir Hugo Weberio *Ostlitauische Texte* (Veimaras, 1882). Iš indoeuropiečių kalbotyros darbų Jaunius minėjo Hermano Hirto *Der indogermanische Akzent* (Strasbūras, 1895), Wilhelmo Streitbergo *Urgermanische Grammatik* (Heidelbergas, 1896) ir *Gotisches Elementarbuch* (Heidelbergas, 1897), Wsewolodo Millerio straipsnį „Ueber den letto-slawischen Infinitiv“ (1876), Otto Böhntlingko ir Rudolpho Rotho *Sanskrit-Wörterbuch* (Sankt Peterburgas, 1861), Ferdinando de Saussure'o straipsnį „À propos de l'accentuation lituanienne (Intonations et accent proprement dit)“ (1894), Augusto Schleicherio *Краткій очеркъ доисторической жизни сѣверо-восточнаго отдѣла индо-германскихъ языковъ* (Sankt Peterburgas, 1865), Petro Pevleskio *Грамматика старославянскаго языка* (Sankt Peterburgas, 1856), Wiktoro Porzezinskio *Къ исторіи формъ спряженія въ балтійскихъ языкахъ* (Maskva, 1901). Iš lietuvių kalbos tyrimų remtasi Leopoldo Geitlerio *Litauische Studien* (Praha, 1875), Jono Juškos *Kalbos lėtuviszko lėžuvo ir lėtuviszkas statraszimas arba ortograpija* (Sankt Peterburgas, 1861), Jano Karłowicziaus *O języku litewskim* (Krokuva, 1875), Frydricho Kuršaičio *Grammatik der litauischen Sprache* (Halė, 1876), Jano Rozwadowskio „Der litauische Akzent in der ‘Universitas linguarum Lituaniae’“ (1897). *JaG* paraštėse Jaunius pasižymėjo du lietuvių tautosakos rinkinius: Augusto Leskieno ir Karlo Brugmano *Litauische Volkslieder und Märchen* (Strasbūras, 1882), Millerio ir Filipo Fortunatovo *Литовскія народныя пѣсни* (Maskva, 1873). Iš senųjų lietuviškų raštų jis rėmėsi Mikalojaus Daukšos *Postile* (Vilnius, 1599), Danieliaus Kleino *Compendium Litvanico-Germanicum* (Karaliaučius, 1654), Konstantino Sirvydo *Dictionarium trium linguarum* (Vilnius, 1713), Simono Daukanto *Prasmą łotinū kalbôs* (Sankt Peterburgas, 1837), Jano Rozwadowskio parengtu *Universitas linguarum Litvaniae* [...] leidimu (Krokuva, 1896). Iš savo amžininkų Jaunius pasižymėjo Jono Basanavičiaus darbus *Oškabaliun dainos* (Tilžė, 1884) ir *Isz priežasties atradimo Lietuvoje raszyto akmens* (Tilžė, 1885).

3. Jauniaus pastabų esama visuose *JaG* skyriuose. *JaG* medžiagą jis lygino su kalbotyros darbais, senųjų raštų, tautosakos, tarmių duomenimis ir pildė, tikslino, aiškino.

Iš kirčiavimo skyriuje raštų pastabų matyti, kad Jauniui rūpėjo tvirtapradžių dvigarsių su [i, u] kirčio žymėjimas (Jablonskis jį žymėjo akūtu, o Jaunius – graviu) –

duotos nuorodos net į penkių autorių darbus. Taip pat žymėtos ar taisytos tos formos, kurias Jablonskis kirčiavo kitaip nei Jaunius.

Raidyno skyriuje Jaunius pateikė Antano Baranausko (<ë, ū>), Antano ir Jono Juškų (<p> [f], <i>) rašmenų variantų, komentavo ir taisė <ia> ir <e>, veiksmažodžių šaknies balsių rašybą, priebalsių asimiliaciją. Morfologijos skyriuje skirta dėmesio galūnių rašybai, parodyta, kaip jas rašo skirtingi autoriai.

Fonetikos ir morfologijos skyriuje Jaunius dažniau komentavo tuos Jablonskio teiginius, kurie jam atrodė ne visai tikslūs, neapimantys visų lietuvių kalbos variantų. Į veiksmažodžio aprašą jis įtraukė *JaG* neminėta nuosaka – injunktyvą, pateikė imperfekto ir aoristo pavyzdžių.

Visoje *JaG* Jaunius žymėjosi ir komentavo leksiką: užsirašė sinonimų, nurodė savo ir kitų vartotus kalbotyros terminų variantus, atkreipė dėmesį į nenuoseklią terminų vartoseną *JaG*.

4. Mažesnę Jauniaus marginalijų *JaG* dalį sudaro kalbos taisymai. Jis taisė rašybą, skyrybą, prie sutrumpintų formų prirašė pilnąsias, koregavo sintaksę, tikrinius žodžius, žymėjo korektūros klaidas.

Šaltiniai ir literatūra:

- BALAŠAITIS, ANTANAS, 2010: „Iš lietuviškų kalbotyros terminų istorijos“, *Gimtoji kalba* 5, 3–12.
- BarZ* – Antanas Baranauskas, *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь*. I–VIII [...] Санктпетербургъ. Типографія Императорской академіи наукъ. [...] №. 12. 1898.
- BASANAVIČIUS, JONAS, 1884: *Oškabaliu dainos, surinktos ir išdūtos per Jonan Basanavičių*, Tylžeje: Spaustuvej' Otto iš Mauderodes.
- BASANAVIČIUS, JONAS, 1885: *Isz priežasties atradimo Lietuvoje raszyto akmens. Parasze Jonas Basanavyczius* [...] Tilžeje. Spauda Mikszu Jurgio.
- BÖHTLINGK, OTTO; RUDOLPH ROTH, 1861: *Sanskrit-Wörterbuch herausgegeben von der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, bearbeitet von Otto Böhtlingk und Rudolph Roth*. Dritter theil. St. Petersburg.
- CLJ* – *Catalogus Librorum K. Jaunis*; LNMMB RKRS: F 23 – 65.
- [DAUKANTAS, SIMONAS,] 1837: *Prasmą łotinû kalbôs, paraszê K. W. Myle*. Petrapilie. Ispaus-ta pas K. Hintze.
- DP* – Mikalojus Daukša, *Pofylla Catholica. Tái eft: Ižguldimas Ewangeliu kiekvienos Nedelos ir švėtes per wiffús metús. Per Kúniğa Mikaloiv Davksz(a)* [...] W Wilniui / Drukárnioi Akadēmios SO CIETATIS IESV, A.D. 1599. (Internetinis leidinys: Mikalojus Daukša, *Postilė*, 1599, per-rašą ir žodžių formų konkordancijas parengė Veronika Adamonytė, Ona Aleknavičienė, Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Eglė Žilinskaitė, Vytautas Zinkevičius, 2006, <http://seniejirastai.lki.lt/db.php?source=2>.)
- DROTVINAS, VINCENTAS; VLADAS GRINAVECKIS, 1970: *Kalbininkas Kazimieras Jaunius*, Vilnius: Mintis.

- GEITLER, LEOPOLD, 1875: *Litauische Studien. Auswahl aus den ältesten denkmälern, dialectische beispiele, lexikalische und sprachwissenschaftliche beiträge von Dr. Leopold Geitler*, Prag. Verlag von Theodor Mourek Buch- & Kunsthandlung.
- HIRT, HERMAN, 1895: *Der indogermanische Akzent von Dr. Herman Hirt. Privatdozenten an der Universität Leipzig*. Strassburg. Verlag von Karl J. Trübner; LNMMB RKRS: F 23 – 62.
- JABLONSKIS, J[ONAS], 1914: „Kun. Kazimiero Jauniaus Lietuvių kalbos gramatika“, *Lietuvių tauta* 2(3), 317–328.
- JaG – [Jonas Jablonskis,] *Lietuviškos kalbos gramatika. Rašytojams ir skaitytojams vadovėlis. Parašė Petras Kriaušaitis*. Tilžeje 1909. Spausdinta pas Otto v. Mauderode; MLLM: MB 206.
- JaunG – *Kunigo Kazimiero Jauniaus Lietuvių kalbos gramatika* [...] Peterburgas. Mokslų Akademijos Spaustuviėje. 1911 г.
- JaunK – [Kazimieras Jaunius,] *Lietuviškas Kalbomōkslis. Baltiko padangese*, [Dorpatas,] 1897 m.
- JUŠKA, ANTANAS, 1878: *Liėtuviaškos dajnos, surasitoš par Antaną Juškevičę*, Казань. Типографія Университета.
- JUŠKA, ANTANAS, 1880a: *Liėtuviaškos dājnos užrašýtos par Antaną Juškėvičę apìgardoje Púšalačiu ir Velúnós iš žódzių liėtúviu dajninínku ir dajninínku*. Казань. Типографія Императорскаго Университета.
- JUŠKA, ANTANAS, 1880b: *Liėtuviaškos dājnos užrašýtos par Antaną Juškėvičę apìgardoje Púšalačiu ir Velúnós iš žódzių liėtúviu dajninínku ir dajninínku. (Āntra lājda)*. Казань. Типографія Императорскаго Университета.
- JUŠKA, ANTANAS, 1880c: *Svotbinė réda velúnýčiu liėtúviu surašýta par Antaną Juškėvičę 1870 métúse*. Казань. Типографія Императорскаго Университета.
- JUŠKA, ANTANAS, 1881: *Liėtuviaškos dājnos užrašýtos par Antaną Juškėvičę Velúnós apìgardoje iš žódzių liėtúviu dajninínku ir dajninínku. Āntrà knýga. (Trečià ir ketvirta lājda)*. Казань. Типографія Императорскаго Университета.
- JUŠKA, ANTANAS; JONAS JUŠKA, 1883: *Liėtuviaškos svotbinės dājnos, užrašýtos par Āntaną Juškėvičę ir išspáudintos par Jóną Juškevičę*. Петропýлė. Spaustuvė Imperatōriškos Akademijos Mōksla.
- JUŠKA, JONAS, 1861: *Kalbos lėtuviszko lėžuvo ir lėtuviszkas statraszimas arba ortograpija*. Peterburge Spaustuvėje Mokslu Akademijos.
- JUŠKA, JONAS; ANTANAS JUŠKA, 1867: *Литовскія народныя пьсни. Съ переводом на русскій языкъ. И. А. Юшкевича*. Санктпетербургъ.
- KARŁOWICZ, JAN, 1875: *O języku litewskim*, [Krokuva]; LNMMB RKRS: F 23 – 78.
- KG – Frydrichas Kuršaitis, *Grammatik der littauischen Sprache von Dr. Friedrich Kurschat* [...], Halle, Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses. 1876.
- KLEINAS, DANIELIUS, 1654: *M. Danielis Kleinii Compendium Litvanico-Germanicum* [...] Kōnigsberg / Gedruckt und verlegt durch Johann Reufnern / M. DC. LIV. (Internetinis leidinys: Danielius Kleinas, *Compendium Litvanico-Germanicum*, 1654, perrašą ir žodžių formų konkordancijas parengė Mindaugas Šinkūnas, Vytautas Zinkevičius, 2011, <http://seniejirastai.lki.lt/db.php?source=43#downloads>.)
- Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų (1629–1644)*. Morfologiškai anotuotas lietuviškų žodžių indeksas, internetinis leidinys, parengė Virginija Vasiliauskienė, programavo Vytautas

- Zinkevičius, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021 (<https://seniejirastai.lki.lt/Downloads/Indeksai/PS%20I,PS%20II.pdf>).
- LB 2[1] – *Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba 2. 1862–1904 1(A–P)*, Vilnius: Mintis, 1985.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas I–XX, 1941–2002. Elektroninis variantas*, redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (<http://www.lkz.lt/>).
- LV – August Leskien, Karl Brugman, *Litauische Volkslieder und Märchen aus dem Preussischen und dem Russischen Litauen, Gesammelt von A. Leskien und K. Brugman*, Strassburg, Verlag von Karl J. Trübner, 1882; LNMMB RKRS: F 23 – 46.
- MACIEJAUSKAS, ANTANAS, [1900]: *Žemlapis Lietuviškai Latviško krašto*, Картографическое завед А. Ильина. С. Петербургъ (<https://www.epaveldas.lt/preview?id=MAB01-000265916>).
- Maironio lietuvių literatūros muziejus. Istorija ir rinkiniai*, sudarė Aldona Ruseckaitė, Kaunas: Maironio lietuvių literatūros muziejus, 2006.
- Maironis, Pavasario balsai*, skaitmeninis archyvas ir genetinis kritinis leidimas, vyr. redaktorius Paulius V. Subačius, Vilniaus universitetas, 2020 (<http://www.pb.flf.vu.lt>).
- MILLER, WSEWOŁOD, 1876: „Ueber den letto-slavischen Infinitiv“, *Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung auf dem Gebiete der arischen, celtischen und slawischen Sprachen* 8, unter mitwirkung von A. Leskien und J. Schmidt, herausgegeben von A. Kuhn, Berlin Ferd. Dümmlers Verlagsbuchhandlung Harrwitz und Gossmann, 156–174.
- NAVAŠINSKIENĖ, GENOVAITĖ, 1990a: „Maironio memorialinė biblioteka“, *Literatūra ir kalba* 21. *Maironis*, Vilnius: Vaga, 185–196.
- NAVAŠINSKIENĖ, GENOVAITĖ, 1990b: „Maironio memorialinės bibliotekos katalogas“, *Literatūra ir kalba* 21. *Maironis*, Vilnius: Vaga, 686–736.
- OT – Antanas Baranauskas, Hugo Weber, *Ostlitauische Texte mit Einleitungen und Anmerkungen, herausgegeben von Anton Baranowski und Hugo Weber*, Erstes Heft, Weimar: Hermann Böhlau, 1882; LNMMB RKRS: F 23 – 61.
- ROZWADOWSKI, JAN, 1897: „Der litauische Akzent in der ‘Universitas linguarum Lituaniae’“, *Indogermanische Forschungen* 7, herausgegeben von Karl Brugman und Wilhelm Streitberg, 233–270.
- SABALIAUSKAS, ALGIRDAS, 1979: *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija iki 1940 m.*, Vilnius: Mokslas.
- SAUSSURE, FERDINAND DE, 1894: „À propos de l’accentuation lituanienne (Intonations et accent proprement dit)“, *Mémoires de la Société de linguistique de Paris* 8, Paris: Émile Bouillon, 425–446.
- SIRVYDAS, KONSTANTINAS, 1713: *Dictionarium trium linguarum, In usum studiofæ Iuventutis, Auctore R. P. Constantino Szyrwid è Societate Jesu [...]* Vilnæ, Typis Academicis Societatis Jesu. Anno Domini M.DCC.XIII.
- SKRODENIS, STASYS, 1972: *Kalbininko Kazimiero Jauniaus rankraštinis palikimas*. Katalogas ir publikacijos, Vilnius: Lietuvos TSR valstybinė respublikinė biblioteka.
- STEPONAITIENĖ, JOLITA, 2012: „Senieji rankraštiniai bibliotekų katalogai Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje“, *Atminties institucijų rinkiniai*, sudarė Arvydas Pacevičius, Vilnius: Vilniaus universitetas, 155–169.

- STREITBERG, W[ILHELM], 1896: *Urgermanische Grammatik. Einführung in das vergleichende Studium der Altgermanischen Dialekte von Dr. W. Streitberg [...]*, Heidelberg. Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. 1896.
- STREITBERG, W[ILHELM], 1897: *Gotisches Elementarbuch. Von Dr. W. Streitberg [...]* Heidelberg. Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- Universitas linguarum Litoaniae [...]* 1737. Vilnae. Typis Collegii Academici Soc. Jesu. Denuo edidit indicem verborum adiecit Ioannes Rozwadowski. Cracoviae. Sumptibus Academiae Litterarum. Apud Bibliopolam Societatis Librariae Polonicae (Spółka wydawnicza Polska). 1896.
- VENCKIENĖ, JURGITA, 2012: „Jono Mačiulio-Maironio raštų rašyba ir kalba: Jaunius sekėjo dinamika“, *Alt* 14, 191–208.
- VENCKIENĖ, JURGITA, 2021: „Kazimiero Jauniaus *Lietuviškas Kalbomōkslis. Baltiko padangese – Jono Jablonskio Lietuviškos kalbos gramatikos šaltinis*“, *Alt* 23, 161–190.
- ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1966: *Lietuvių dialektologija*, Vilnius: Mintis.
- ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1988: *Lietuvių kalbos istorija 3. Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas.
- ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1992: *Lietuvių kalbos istorija 5. Bendrinės kalbos iškilimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- ŽUKAS, VLADAS, 1987: „Maironio biblioteka“, *Bibliotekų darbas* 10, 28–31.
- Миллеръ, Всеволодъ; Филипъ Фортунатовъ, 1873: *Литовскія народныя пѣсни, собранныя Всеv. Миллеромъ и Ф. Фортунатовымъ* Москва.
- ПЕРЕВЛЕСКИЙ, ПЕТРЪ, 1856: *Грамматика старославянскаго языка Петра Перевльскаго. Второе исправленое изданіе*. Санктпетербургъ. Въ типографіи Императорской Академіи Наукъ.
- ПОРЖЕЗИНСКИЙ, В[ИКТОР], 1901: *Къ исторіи формъ спряженія въ балтійскихъ языкахъ. Общее введеніе, образованіе формъ лица и основъ времени и наклоненія. Изсмъдованіе В. К. Поржезинскаго*. Москва. Университетская типографія; LNMMB RKRS: F 23 – 71.
- ШЛЕЙХЕРЪ, А[ВГУСТЪ], 1865: *Краткій очеркъ доисторической жизни сѣверо-восточнаго отдѣла индо-германскихъ языковъ А. Шлейхера [...]* Санкт Петербургъ.

Jurgita Venckienė

KAZIMIERAS JAUNIUS' MARGINAL NOTES
IN THE GRAMMAR OF THE LITHUANIAN LANGUAGE
BY JONAS JABLONSKIS (1901)

Summary

The Grammar of the Lithuanian Language by Jonas Jablonskis (Tilžė, 1901; MLLM: MB 206; hereinafter – *JaG*) with marginalia is preserved in the Maironis Memorial Library (Maironis Museum of Lithuanian Literature, Kaunas). Until now, it has been assumed that the marginalia in this copy of the *JaG* belongs to Maironis himself. Indeed, the marginalia are of two kinds: the handwriting, writing tools (black pen and pencil), content and writing intentions differ, and it is obvious they were written by two people.

The handwriting of the corrections in black pen is very similar to Maironis' and coincides with his notes in Kazimieras Jaunius' *Lithuanian Grammar* (St Petersburg, 1911; MLLM: MB 212). So it is very likely that Maironis was the author of the marginal notes in black pen.

The majority of the *JaG* marginalia is written in pencil. The particularly interested and attentive reader wrote various notes on the cover, in the margins, and between the lines: he revised, supplemented, corrected the text of the grammar, and compared it with the works of Indo-European and Lithuanian linguistics. The handwriting of these notes differs from that of Maironis. Moreover, Kazimieras Jaunius' special characters <ą>, <ę>, <į>, <ų>, <ų>, <u>, <ó>, <î>, <tš>, <ł>, <š>, <ž> were used. Maironis, a former student of Jaunius, wrote only some of his characters at one time or another.

When starting to look for the sources of *JaG* marginalia, their author became evident. Several publications mentioned in the marginalia were found in the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, in the Kazimieras Jaunius archive. These were Herman Hirt's *Der indogermanische Akzent* (Strassburg, 1895); August Leskien's and Karl Brugman's *Litauische Volkslieder und Märchen* (Strassburg, 1882); Jan Karłowicz's *O języku litewskim* ([Kraków], 1875) and Antanas Baranauskas' and Hugo Weber's *Ostlitauische Texte* (Weimar, 1882). These books have marginalia written in pencil in the same handwriting as *JaG*. Stasys Skrodenis attributed these remarks to Jaunius. The handwriting, orthography, terms, and the stylistics of the marginal notes in *JaG* and the above-mentioned books coincide, and the writer commented on both works of Lithuanian and Indo-European linguistics. So the marginalia in *JaG* were written by Jaunius and not Maironis. The question how *JaG* with marginalia by Jaunius got to Maironis remains unanswered.

Twenty-nine sources are mentioned in the marginalia of *JaG*: old Lithuanian writings, authors and publications of linguistics (Indo-European and Lithuanian), folklore, and others. Baranauskas' *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь* (Notes about the Lithuanian Language and Vocabulary; St Petersburg, 1898) and *Ostlitauische Texte* (Weimar, 1882) published with Weber are the most frequently cited.

Jaunius wrote marginalia in all sections of *JaG*. He compared the material in *JaG* with the aforementioned sources and dialects, and added additional information and corrected mistakes.

It is difficult to say exactly what motives led Jaunius to study *JaG* so carefully. Perhaps because his *Lithuanian Grammar* was prepared from 1903, when Kazimieras Būga became his secretary. It is also known that Jaunius was to give a lecture on the normalisation of the Lithuanian language at the beginning of 1905. *JaG* could have been the source for this lecture.

JURGITA VENCKIENĖ
Raštijos paveldo tyrimų centras
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5
LT-10308 Vilnius, Lietuva
el. p.: jurgita.venckiene@lki.lt

Gauta 2022 m. spalio 25 d.